

ŽENIDBA U DRŽAVI VATIKANSKOG GRADA I CRKVENE ODLUKE O ŽENIDBI U PRAVNOM PORETKU RH

*Doc. dr. sc. Tena Hoško**

*Izv. prof. dr. sc. Henrik-Riko Held***

UDK: 347.61/.64:27-74

347.61/.62(456.31:497.5)

348.6:347.62(497.5)

DOI: 10.3935/zpfz.72.3.04

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: siječanj 2022.

U radu se analizira problematika priznanja ženidbe (matrimonium) te s njom povezanih crkvenih odluka nastalih u Državi Vatikanskog Grada u RH. Najprije se općenito razlaže državni status i pravni poredak Države Vatikanskog Grada, uključujući i uređenje ženidbenog prava, te se zatim posebno raščlanjuju praktični i teorijski aspekti priznanja ženidbe sklopljene u toj državi kao braka u RH. Nakon analize svih potencijalno relevantnih crkvenih odluka koje općenito mogu doći u obzir vezano uz ženidbu, rad se bavi pitanjem odluka o ženidbi iz Države Vatikanskog Grada u RH. S tim u vezi posebno je analiziran i problem primjene čl. 13. st. 4. Ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima koji se dotiče pitanja priznanja učinaka odluka crkvenih sudova u RH. Rad je doprinos raspravi o suodnosu kanonskog prava i svjetovnog (civilnog) pravnog poretka s fokusom na hrvatsko pravo.

Ključne riječi: ženidba, priznanje braka, crkvene odluke, priznanje odluka, Država Vatikanskog Grada, kanonsko pravo

* Dr. sc. Tena Hoško, docentica Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Trg Republike Hrvatske 14, 10 000 Zagreb; tena.hosko@pravo.hr;
ORCID ID: orcid.org/0000-0002-6745-0351

** Dr. sc. Henrik-Riko Held, izvanredni profesor Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Trg Republike Hrvatske 14, 10 000 Zagreb; hheld@pravo.hr;
ORCID ID: orcid.org/0000-0002-6217-2655

1. UVOD***

Ženidba (*matrimonium*) jest institut kanonskog prava, sakrament, koji po svojim vanjskim obilježjima donekle odgovara institutu braka hrvatskog prava.¹ Štoviše, u hrvatskom pravnom poretku moguće je sklapanje vjerskog braka s građanskim učincima, što se odnosi i na sklapanje ženidbe u Katoličkoj Crkvi (dalje u tekstu: KC). Time će, uz zadovoljenje svih pretpostavki koje traže kanonsko i hrvatsko pravo, sklapanjem ženidbe ujedno moći nastati i svi učinci građanskog braka predviđeni zakonom.² Tako može započeti svojevrsan suživot dvaju instituta iz različitih pravnih poredaka, a pritom svaki od njih u svojoj sferi ima specifičnosti u pogledu učinaka te trajanja i prestanka pravnog odnosa. U tom smislu u području bračnog, odnosno ženidbenog prava, postoji suodnos te uzajamno preklapanje kanonskog i svjetovnog (civilnog) pravnog poretka. Riječ je o jednoj od točaka u kojoj se susreću dva inače razdvojena i autonomna pravna sustava.³

*** Posebne zahvale za svesrdnu i velikodušnu pomoć u vezi s informacijama o postupku priznanja ženidbe sklopljene u Državi Vatikanskog Grada u RH dugujemo Njegovoj Ekscelenciji veleposlaniku gospodinu Nevenu Pelicariću, trenutačno savjetniku Predsjednika Republike za vanjske i europske poslove, a zahvale dugujemo i gospođi Dubravki Odorić, matičarki pri Gradskom uredu za opću upravu, Sektor za građanska stanja, Matični ured Novi Zagreb. Zahvalni smo i pok. prof. dr. sc. Marku Petraku, kao i prof. dr. sc. Ireni Majstorović te prof. dr. sc. Davoru Babiću na svim komentarima u ranijim fazama pisanja rada. Sve greške u radu treba pripisati samo i isključivo autorima. Rad je nastao i zahvaljujući potporama Sveučilišta u Zagrebu istraživanjima na projektu *Religija i pravo u Republici Hrvatskoj – rimsko-kanonski temelji i suvremeno uređenje* za 2021.

¹ Ženidba je u kanonskom pravu uređena u kann. 1055. – 1065. Zakonika kanonskog prava iz 1983. (*Codex iuris canonici*, dalje u tekstu: CIC). Općenito o ženidbi u kanonskom pravu, s uputama na daljnju literaturu, u: Škalabrin, N., *Ženidba*, Teologija u Đakovu, Đakovo, 1995., te u literaturi koja se bavi ženidbom i ženidbenim postupcima citiranoj *infra* u poglavlju 4. Crkvene odluke o ženidbi – općenito i vezano uz ženidbe u Državi Vatikanskog Grada. Brak je u hrvatskom pravu uređen čl. 12. – 57. Obiteljskog zakona (Narodne novine, br. 103/2015, 98/2019, 47/2020, dalje u tekstu: ObZ).

² Vidi čl. 13. st. 1. i 3., čl. 20. i čl. 22. ObZ-a. Više o tomu u: Hrabar, D. *et al.*, *Obiteljsko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2021., str. 51 – 53, 58 – 60.

³ Povijesna i poredbena analiza razvoda braka s jedne te rastave bračnih drugova i razrješenja ženidbenog veza s druge strane, uz problematiziranje suodnosa kanonskog i hrvatskog pravnog uređenja u tom kontekstu, može se naći u: Bratković, M., *Razvrgnuće braka u rimskom, kanonskom i suvremenom hrvatskom obiteljskom pravu*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 61, br. 1, 2010., str. 109 – 148. Opća problematika suodnosa kanonskog prava i hrvatskog pravnog sustava nedavno je sustavno anali-

Pitanje pravnih učinaka ženidbe nastale u Državi Vatikanskog Grada (dalje u tekstu: DVG), kao i s njima povezanih crkvenih odluka o ženidbi u pravnom poretku RH dodatna je dimenzija navedene problematike. Naime, riječ je o tomu da ženidba nastaje u stranoj suverenoj državi koja ima vlastiti pravni poredak pa se, kao i u pogledu bilo koje druge države, može javiti pitanje priznanja braka (odnosno odgovarajućeg pravnog odnosa) i povezanih sudskih odluka iz te države u RH. Pritom je važno istaknuti specifičnost, odnosno jedinstvenost DVG-a u pogledu njegova državnog statusa, pravnog uređenja i pravnog poretka u cjelini. U tom kontekstu ključno postaje određenje pravnog uređenja ženidbe i ženidbenih postupaka u pravnom poretku DVG-a, nakon čega je moguće analizirati njihovo potencijalno priznanje. U ovom radu analiziraju se navedeni problemi. Time se nadamo doprinijeti potpunijem razumijevanju suodnosa kanonskog i svjetovnog pravnog poretka i u DVG-u i u RH.

2. DRŽAVA VATIKANSKOG GRADA I NJEZINO PRAVO

Što se tiče njegova statusa kao države, DVG je u mnogočemu specifičan, a isto se može reći za njegovo unutarnje uređenje. Nastanak te države vezan je uz Lateranske ugovore iz 1929. kojima je riješeno tzv. Rimsko pitanje, odnosno problem pravnog položaja pape, Svete Stolice i KC-a općenito nastao ukinućem Papinske Države i pripojenjem njezina teritorija Kraljevini Italiji 1870.⁴ Navedeni ugovori, zajedno s više istovremenih i naknadnih temeljnih zakona (*Leggi fondamentali*), osnove su uređenja i pravnog poretka DVG-a.⁵ Nedvojbeno je po

zirana u: Petrak, M., *Kanonsko pravo i hrvatski pravni sustav (I): Pravni izvori i pravna načela*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 70, br. 2-3, 2020., str. 251 – 286; *id.*, *Kanonsko pravo i hrvatski pravni sustav (II): Codex Iuris Canonici i suvremeno hrvatsko pravo*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 70, br. 5, 2020., str. 675 – 708; odnosno u: Petrak, M.; Staničić, F., *Katolička Crkva, vjerske zajednice i hrvatski pravni sustav*, Informator, Zagreb, 2020., str. 75 – 108, a za suodnos u konkretnom pravnom području dosjelnosti vidi Held, H.-R., *Bona fides (poštenje posjeda) kod zastare (praescriptio acquisitiva) i dosjelnosti (usucapio) – prilog raspravi o suodnosu kanonskog i hrvatskog prava*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 70, br. 6, 2020., str. 755 – 781.

⁴ Vidi Dalla Torre, G., *Lezioni di diritto vaticano*, Giappichelli, Torino, 2020., str. 1 – 5; Andrassy, J. et al., *Međunarodno pravo*, 1. dio, Školska knjiga, Zagreb, 2010., str. 176 – 177; Degan, V.-Đ., *Međunarodno pravo*, Školska knjiga, Zagreb, 2011., str. 293 – 294, sve s iscrpnim uputama na daljnju literaturu.

⁵ Za tekst Lateranskih ugovora i temeljnih zakona iz 1929. vidi Peaslee, A., *Constitutions of Nations*, vol. 3, Martinus Nijhoff, The Hague, 1968., str. 1187 – 1230. Više o trenutnom uređenju, s uputama na izvore i daljnju literaturu, u: Dalla Torre, op. cit. u bilj. 4, str. 41 – 56.

svim pokazateljima riječ o državi, a kao jedna od ključnih specifičnosti ističe se njezina funkcija. Naime, kao temeljna svrha DVG-a navodi se omogućavanje apsolutne neovisnosti Svete Stolice kako bi mogla obavljati svoju zadaću u svijetu.⁶ Sveta Stolica u kanonskom je pravu definirana kao vrhovno tijelo vlasti KC-a te je također svojevrstan subjekt međunarodnog prava.⁷ To u osnovi proizlazi iz okolnosti da je i nakon prestanka postojanja Papinske Države Sveta Stolica kao entitet bez teritorija nastavila obavljati svoje djelatnosti, uključujući i međunarodnopravne poslove.⁸ Posljedica navedenog je da danas Sveta Stolica i DVG imaju specifičan status kao zasebni entiteti, ali i u međusobnom odnosu, što uključuje i određena uzajamna preklapanja u pogledu poslova i nadležnosti na vatikanskom teritoriju.⁹

U svakom slučaju, kako je već istaknuto, DVG ima sve elemente državnosti, a što je u predmetnom kontekstu najvažnije, ima vlastita državna tijela, zakonodavni, izvršni i sudski sustav te vlastito pravo.¹⁰ Ukratko, riječ je o izbornoj monarhiji u kojoj sva zakonodavna, izvršna i sudska vlast pripada vrhovnom svećeniku, tj. papi, kao suverenu.¹¹ U zakonodavnoj djelatnosti papi pomaže *Pontificia Commissione per lo Stato della Città del Vaticano* (Papinsko povjerenstvo za Državu Vatikanskog Grada), dok je izvršna vlast delegirana tijelu koje se naziva *Governatorato dello Stato della Città del Vaticano* (Guvernerat (uprava) Države Vatikanskog Grada, dalje u tekstu: *Governatorato*). U pravosudnom sustavu

⁶ Vidi Dalla Torre, *op. cit.* u bilj. 4, str. 38; Degan, *op. cit.* u bilj. 4, str. 294.

⁷ Cf. Dalla Torre, *op. cit.* u bilj. 4, str. 29 – 31; Andrassy *et al.*, *op. cit.* u bilj. 4, str. 177 – 178; Degan, *op. cit.* u bilj. 4, str. 295.

⁸ Cf. Andrassy *et al.*, *op. cit.* u bilj. 4, str. 177.

⁹ Više u: Dalla Torre, *op. cit.* u bilj. 4, str. 29 – 40, 57 – 73, s uputama na daljnju literaturu. Neke specifičnosti u odnosu Svete Stolice i DVG-a u pogledu njihovih odnosnih nadležnosti na vatikanskom teritoriju raspravljaju se u: Carmignani Caridi, S., *Rapporti interordinamentali: Santa Sede, Stato della Città del Vaticano e Giudici ecclesiastici davanti al Giudice dello Stato*, *Il diritto ecclesiastico*, vol. 123, br. 3-4, 2012., str. 495 – 533.

¹⁰ Iscrpnije o tomu u: Dalla Torre, *op. cit.* u bilj. 4, str. 75 – 144. Pregled uređenja DVG-a može se naći u: Diano, F., *Lo Stato della Città del Vaticano: configurazione e posizione nell'ordinamento internazionale*, *Cammino diritto*, n. 1, 2020., časopis dostupan na <https://rivista.camminodiritto.it> (15. prosinca 2021.); Young, S. E.; Shea, A., *Separating State from Church: Researching the Legal System of the Vatican City State*, *Law Library Journal*, vol. 99, br. 3, 2007., str. 589 – 610; Miller, D. A., *The Legal System of the Vatican City*, u: Redden, K. R. (ur.), *Modern Legal Systems Cyclopedia*, vol. 4, 1993., 4.240.5 ff. (posljednja dva naslova su bez najrecentnijih izmjena u uređenju).

¹¹ *Sede vacante*, odnosno u razdoblju izbora novog pape, tu funkciju obavlja Kardinalski zbor, međutim, zakonodavne ovlasti su ograničene za slučajeve hitnosti i na razdoblje vakantnosti, osim ako bi ih potvrdio naknadno odabrani papa (Dalla Torre, *op. cit.* u bilj. 4, str. 91 f.).

postoji *Tribunale di prima istanza* (Sud prvog stupnja) na kojemu može suditi i *Giudice Unico* (sudac pojedinac), dok su prizivni sudovi *Corte d'Appello* i *Corte di Cassazione* (Prizivni i Kasacijski sud).¹²

Što se tiče izvora prava, kanonsko je pravo prvenstveni izvor i interpretativni kontekst, a zatim odredbe Lateranskih ugovora, papinske konstitucije te zakonodavstvo odgovarajućih tijela DVG-a.¹³ Također, kao supsidijaran izvor prava predviđeno je i odgovarajuće talijansko zakonodavstvo.¹⁴ Međutim, u pogledu ženidbenog prava još je 1929. bila izrijeком predviđena isključiva primjena kanonskog prava, a isto je zadržano i u reformi iz 2008.¹⁵ To je vjerojatno posljedica okolnosti da svjetovno zakonodavstvo, posebno u sferi ženidbenog, tj. bračnog prava, može biti neprihvatljivo u DVG-u zbog svoje moguće suprotstavljenosti nauku KC-a.

Kako bilo, u DVG-u se za sva ženidbena pitanja, odnosno za ono što bi se u hrvatskom pravnom kontekstu nazvalo bračnim pravom, isključivo primjenjuje kanonsko pravo. Ono je u tom području dosta iscrpno, pa uređuje i materijal-nopravna pitanja (poput pretpostavki za valjanost ženidbe)¹⁶, i administrativne aspekte (primjerice, upis ženidbe u župne knjige, konkretnije matice vjenča-

¹² Iscrpnije o svemu navedenom vidi uputu u bilj. 9. Valja istaknuti kako su u izvornoj organizaciji iz 1929. ulogu prizivnih sudova za državne sudove DVG-a imali Rimski rota i Apostolska signatura, koji su inače najviši sudovi u crkvenoj sudskoj strukturi. U naknadnim reformama za tu funkciju osnovani su navedeni *Corte d'Appello* i *Corte di Cassazione*, no na posljednjem se i danas, među ostalim, nalaze članovi Apostolske signature, što na određeni način svjedoči o još nedovršenom procesu razdvajanja državnih struktura DVG-a od struktura KC-a (cf. Ciprotti, P., *Tribunali dello Stato della Città del Vaticano*, u: Santoro-Passarelli, F. et al. (ur.), *Enciclopedia del diritto*, vol. 45, Giuffrè, Milano, 1992., str. 80 – 85, str. 81, 84; Dalla Torre, *op. cit.* u bilj. 4, str. 131). Općenito o povijesnom razvoju vatikanskog pravosuđa u: Picardi, N., *Alle origini della giurisdizione vaticana*, *Historia et ius*, n. 1, 2012., časopis dostupan na www.historyetius.eu (9. prosinca 2021.).

¹³ Više o tomu u: Dalla Torre, *op. cit.* u bilj. 4, str. 78 – 84.

¹⁴ Talijansko pravo se u izvornom uređenju iz 1929. automatski preuzimalo, uz uvjet da recipirano pravo nije suprotno božanskom ili kanonskom pravu, odnosno Lateranskim ugovorima (*Legge sulle fonti del diritto* iz 1929. (*Acta Apostolicae Sedis, Suppl.* 1 (1929.)), dalje u tekstu: *Legge sulle fonti* 1929), čl. 3). U reformi iz 2008. papa Benedikt XVI. odredio je da talijanske zakone prije preuzimanja mora prihvatiti odgovarajuće tijelo DVG-a (*Legge sulle fonti del diritto* iz 2008. (*Acta Apostolicae Sedis, Suppl.* 79 (2008.)), dalje u tekstu: *Legge sulle fonti* 2008), čl. 3). Cf. Dalla Torre, *op. cit.* u bilj. 4, str. 82.

¹⁵ Vidi *Legge sulle fonti* 1929, čl. 11., pod c i *Legge sulle fonti* 2008, čl. 4., pod c.

¹⁶ Vidi kann. 1055. ff. CIC-a.

nih)¹⁷ te ženidbene postupke (npr. proglašenje ništavosti ženidbe).¹⁸ O svemu navedenom treba voditi računa prilikom analize problematike pravnih učinaka ženidbe u DVG-u i s time povezanih odluka u pravnom poretku RH.

3. PRIZNANJE ŽENIDBE SKLOPLJENE U DRŽAVI VATIKANSKOG GRADA KAO BRAKA U RH

Priznanje braka sklopljenog u inozemstvu, dakako, nije pitanje specifično za ženidbe sklopljene u DVG-u. Tema je znatno šira od pitanja priznanja ženidbe sklopljene u DVG-u s obzirom na to da se brakovi sklapaju i u tuzemstvu, i u inozemstvu. Ipak, priznanje ženidbe sklopljene u DVG-u karakteriziraju posebnosti koje proizlaze iz specifičnosti DVG-a te okolnosti da je ženidba u pravnom poretku DVG-a uređena isključivo kanonskim pravom.

U siječnju 2019. na snagu je stupio Zakon o međunarodnom privatnom pravu (dalje u tekstu: ZMPP)¹⁹ koji o priznanju braka sklopljenog u inozemstvu sadržava posebnu odredbu. Čl. 32. st. 1. tog Zakona propisuje: “Brak sklopljen u stranoj državi priznaje se ako je sklopljen u skladu s pravom te države.” Priznanje bi se jedino moglo odbiti zbog povrede domaćeg javnog poretka²⁰ – ako bi priznanje braka stvaralo učinke nespojive s osnovnim načelima hrvatskog pravnog poretka.²¹ Primjer za to mogla bi biti poligamija, ali uvijek se razmatra povreda javnog poretka u svakom pojedinom slučaju.

Poseban postupak za priznanje braka ne postoji, dolazi do priznanja statusa *ex lege*. Pitanje priznanja braka će se uglavnom javiti kao prethodno pitanje, npr. prilikom razvoda braka, poništaja braka, upisa u državnu maticu vjenčanih i slično.²²

Ono što se može javiti kao problematično, kada govorimo o ženidbi sklopljenoj u DVG-u, jest procjena je li takva ženidba “brak valjano sklopljen prema pravu te države”. Razlog tomu jest u činjenici što se ženidba sklapa prema kanonskom pravu pa bi se moglo javiti pitanje je li ženidba sklopljena u DVG-u nastala prema “pravu neke države”, ima li učinke u državi u kojoj je sklopljena.

¹⁷ Vidi kann. 535. i 1121. CIC-a.

¹⁸ Vidi kann. 1671. ff. CIC-a.

¹⁹ Narodne novine, br. 101/2017.

²⁰ Čl. 12. ZMPP-a.

²¹ Više o javnom poretku npr. u: Sajko, K., *Međunarodno privatno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 5. izd., 2009., str. 256 – 274; Klasiček, D.; Puljko, V., *Javni poredak i njegova zaštita*, Pravni vjesnik, vol. 18., br. 3-4, 2002., str. 169 – 187.

²² Cf. Stockmann, R., *1. Allgemeine Fragen des Familienrechts*, u: Münch, C. (ur.), *Familienrecht in der Notar- und Gestaltungspraxis*, C. H. Beck, München, 3. izd., 2020., rn 84.

U literaturi se, naime, nailazi na stav da vjerski brak bez građanskih učinaka ne bi bilo moguće priznati.²³ No, s obzirom na to da ženidba sklopljena u DVG-u zapravo jest pravni odnos koji nastaje prema pravu te države, zapreke za priznanje, barem *in abstracto*, ne bi smjelo biti. Takav brak sklopljen je u stranoj državi, koja doduše primjenjuje kanonsko pravo u bračnim pitanjima.²⁴

Ženidba se u Vatikanu odvija u pravilu u Župi sv. Ane (*Sant'Anna dei Palafrenieri*), koja se nalazi na samom rubu DVG-a, ali je na njegovu teritoriju. Ipak, rubni položaj crkve omogućuje lakši pristup nupturijentima, svjedocima i uzvanicima, bez strogih sigurnosnih provjera koje zahtijeva ulazak u DVG. Za sklapanje ženidbe nevjesta i ženik moraju dostaviti list o slobodnom bračnom stanju²⁵, kao što je i inače uobičajeno. Nakon sakramenta ženidbe župnik im izdaje *Atto di Matrimonio* (vjenčani list) kojim se konstatira da je valjano sklopljena ženidba²⁶, nakon što su provjerene dozvole za sklapanje ženidbe te ispunjenje uvjeta kanonskog i civilnog prava (u tom smislu Veleposlanstvo pri Svetoj Stolici izdaje *Nihil Obstat* dokument). Na *Atto di Matrimonio* stavlja se ovjera *Governatorata* DVG-a iz koje je vidljivo da je brak upisan u državnu matricu vjenčanih DVG-a, s podacima o rednom broju i godini upisa. Naime, kopija vjenčanog lista dostavlja se *Governatoratu* DVG-a, Uredu za pravne poslove, Odsjeku za građanska stanja, ovjere i notarijat te se unosi u njihove državne matice. Na poleđini vjenčanog lista stavlja se ovjera Državnog tajništva Svete Stolice čiji potpis ovjerava Veleposlanstvo RH pri Svetoj Stolici.²⁷ Uzimajući u obzir navedeno, nema dvojbe da se ženidba valjano sklopljena u Vatikanu ima

²³ Cf. Tomljenović, V., *The Canonic Marriage – Revision of Croatian Family Law and Its Conflict of Laws Implications*, u: Bainham, A. (ur.), *The International Survey of Family Law*, Jordan Publishing, Bristol, 2003., str. 107 – 124, str. 122 – 123.

²⁴ Dalla Torre, *op. cit.* u bilj. 4, str. 156.

²⁵ Dalla Torre, *op. cit.* u bilj. 4, str. 154. Ipak, neke zapreke neće utjecati na mogućnost ženidbe u DVG-u, npr. dob, no takav brak neće moći biti sklopljen u državi nupturijenata. S druge strane, ne može doći do sklapanja ženidbe u DVG-u razvedenih nupturijenata ili kada postoji poligamija, čak iako je to dozvoljeno prema pravu državljanstva nupturijenata. Dalla Torre, *op. cit.* u bilj. 4, str. 154 – 155. Slično i Novelli, G., *Compendio di diritto internazionale privato e processuale*, Simone, Napulj, 17. izd., 2016., str. 83.

²⁶ Dalla Torre, *op. cit.* u bilj. 4, str. 155. N. B. Vjenčani list je javna crkvena isprava s odgovarajućom dokaznom snagom. U skladu s kann. 1540. i 1541. CIC-a ona, kao i svaka javna isprava, crkvena ili građanska, dokazuje ono što se u njoj "izravno i prvotno tvrdi, osim ako se protivnim i očitim dokazima nepobitno dokaže što drugo".

²⁷ Detaljne informacije o postupku sklapanja ženidbe u DVG-u te s time povezanim postupcima proizlaze iz spisa i dokumentacije dobivenih na sastanku s g. Nevenom Pelicarićem, nekadašnjim veleposlanikom RH pri Svetoj Stolici, održanim 26. listopada 2021. Vidi i Dalla Torre, *op. cit.* u bilj. 4, str. 155.

smatrati valjano sklopljenim brakom u stranoj državi, DVG-u, te bi trebala biti priznata u RH.

Međutim, u pojedinim su slučajevima bračni drugovi nakon sklapanja ženidbe u DVG-u imali problem s upisom braka u državnu maticu vjenčanih u Hrvatskoj.²⁸ Iako se pitanje priznanja braka treba na teorijskoj razini odvojiti od njegova upisa u državnu maticu, bez takvog upisa bračnim je drugovima itekako otežano dokazivanje činjenice da su u braku. Čak je i prilikom donošenja ZMPP-a u obrazloženju čl. 32. kojim se uređuje priznanje braka istaknuto da se ta “odredba odnosi samo na priznanje učinaka i ne ulazi u područje provedbe upisa braka odnosno registriranog životnog partnerstva u matične knjige jer je ta materija uređena propisima o državnim maticama.”²⁹ No, pitanje priznanja braka u pravilu će se javljati baš prilikom njegova upisa u matične knjige vjenčanih.³⁰ U tom kontekstu važno je imati na umu da upis u državnu maticu vjenčanih nije konstitutivan, već samo deklaratoran, za brakove sklopljene u Hrvatskoj.³¹ Stoga bi isto valjalo zaključiti i za brakove sklopljene u inozemstvu.

Drugim riječima, iako bi upis u matične knjige bio tek deklaratoran, bez njega je bračnim drugovima otežano dokazivanje postojanja braka u svakodnevnom životu u kojemu je izvadak iz matice vjenčanih najjednostavniji i najbrži način. Valja, stoga, razmotriti koje bi mogućnosti preostale bračnim drugovima za dokazivanje da je brak sklopljen. Prvo je dokazivanje drugim dokaznim sredstvima osim izvotka iz matice vjenčanih. Upitno je bi li sud i druga nadležna tijela prihvatili druga dokazna sredstva. Naime, ObZ propisuje da u postupku radi poništaja braka sklopljenog dok traje prijašnji brak dokazivanje postojanja prijašnjeg braka moguće je samo na temelju izvotka iz matice vjenčanih, a u suprotnom se postupak prekida te stranke upućuje na postupak radi utvrđenja postojanja braka.³² Vidljivo je, dakle, da je izvod iz matice vjenčanih ključan

²⁸ *Hrvatska ne priznaje vjenčanje u Vatikanu*, Večernji list, online izdanje od 30. svibnja 2017., dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/nepotrebna-birokracija-hrvatska-ne-priznaje-vjencanje-u-vatikanu-1173008> (3. prosinca 2021.).

²⁹ Vlada RH, Nacrt Prijedloga Zakona o međunarodnom privatnom pravu, Zagreb, travanj 2017., <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//2016/Sjednice/2017/04%20travanj/33%20sjednica%20VRH//33%20-%208.pdf> (30. studenoga 2021.).

³⁰ Dika, M.; Knežević, G.; Stojanović, S., *Komentar Zakona o međunarodnom privatnom i procesnom pravu*, Nomos, Beograd, 1991., str. 116.

³¹ Čl. 19. st. 4. i 6. ObZ-a. Uzelac, A., *Od liberalizma do katolicizma: Neki aspekti pravnih odnosa između Crkve i države u Republici Hrvatskoj*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 49, br. 3-4, 1999., str. 341 – 374, str. 361. O konstitutivnosti suglasne, osobne i potvrđne izjave za sklapanje braka vidi Hrabar, D.; Korać Graovac, A., *Obiteljsko pravo i matičarstvo*, Narodne novine, Zagreb, 2019., str. 37, 42 te Hrabar *et al.*, *op. cit.* u bilj. 2, str. 49.

³² Čl. 378. ObZ-a.

dokaz, makar u nekim postupcima. Ako je riječ o svakodnevnim situacijama, druga dokazna sredstva su još manje vjerojatna.

Nadalje, moguć bi eventualno bio postupak za utvrđenje da brak postoji. U skladu s ObZ-om postupak može pokrenuti svaka osoba koja ima pravni interes ili centar za socijalnu skrb.³³ Upitno je, međutim, kako bi sud postupao u tom slučaju, odnosno koje bi bilo mjerodavno pravo. ZMPP ne sadržava kolizijsko pravilo za pitanje postojanja braka, samo za valjanost braka te pretpostavke za sklapanje braka koji se sklapa u Hrvatskoj i oblik braka koji se sklapa u Hrvatskoj. Pravilo koje bi trebalo u potpunosti riješiti pitanje postojanja braka sklopljenog u inozemstvu je već spomenuto pravilo o priznanju braka – priznaje se brak sklopljen u inozemstvu ako je valjano sklopljen prema pravu te države. Ako je valjano sklopljen, on postoji, pa se i načelno priznaje (uz rezervu javnog poretka). Stoga bi postupak radi utvrđivanja postojanja braka logički morao postati postupak za priznanje braka, kakav ZMPP ne poznaje. U svakom slučaju, postupak za utvrđivanje postojanja braka koji bi iznjedrio deklaratornu odluku da brak postoji svakako nije u skladu s legitimnim očekivanjima bračnih drugova koji očekuju da se valjano sklopljen brak u inozemstvu prizna u Hrvatskoj, a onda i bude lako dokaziv i u tom smislu tretiran kao brak sklopljen u tuzemstvu, odnosno da bude upisan u maticu vjenčanih. Takvo njihovo očekivanje poduprto je i idejom smanjenja “šepavih” statusa jer bez upisa u državnu maticu vjenčanih oni tu ideju ne mogu u potpunosti realizirati. Stoga je upis u državne matice vjenčanih neodvojivo povezan s priznanjem braka, a možda čak i nužan.

Upis činjenica nastalih u inozemstvu u državne matice provodi se na temelju stranog izvotka iz državnih matrica.³⁴ Ono što je u praksi matičara u Hrvatskoj vjerojatno izazvalo probleme jest to što parovi donedavno nisu mogli priskrbiti klasičan izvod iz matrice vjenčanih DVG-a, već samo *Atto di Matrimonio* na kojemu je štambiljem utvrđen broj upisa u maticu vjenčanih DVG-a. Tek zalaganjem nekadašnjeg hrvatskog veleposlanika pri Svetoj Stolici uspješno je riješen ovaj problem, barem u nekim slučajevima. Naime, veleposlanik je u suradnji s nadležnim tijelima DVG-a ishodio izvadak iz matrice vjenčanih koji izdaje DVG (*Certificato di Matrimonio*), za razliku od *Atto di Matrimonio* na kojemu DVG samo potvrđuje upis u svoje knjige.³⁵

³³ “Pravo na tužbu radi utvrđivanja postoji li brak ili ne postoji ima svaka osoba koja za to ima pravni interes te centar za socijalnu skrb.”, čl. 24. ObZ-a.

³⁴ Čl. 40. st. 1. Zakona o državnim maticama, Narodne novine, br. 96/1993, 76/2013, 98/2019. Iznimno se st. 2. tog članka dopušta upis činjenice rođenja nastale u inozemstvu na temelju rješenja upravnog tijela ako strani izvadak nije moguće pribaviti.

³⁵ Informacije proizlaze iz spisa i dokumentacije dobivenih na sastanku s g. Nevenom

U drugim državama ne zahtijeva se nužno izvadak iz državne matice strane države za upis činjenica nastalih u inozemstvu te je upis ženidbe sklopljene u DVG-u u maticu vjenčanih moguć i na temelju *Atto di Matrimonio*. Njemačka pravna teorija, na primjer, ističe kako je registracija braka sklopljenog u inozemstvu moguća i na temelju drugih dokaznih sredstava. Smatra se da je strani izvadak potpuni dokaz, čije podnošenje znači da matičar ne mora izvoditi daljnje provjere, no to ne znači da je strani izvadak isključivi dokaz.³⁶ Pa se tako navodi mogućnost upisa na temelju drugih javnih, pa čak i crkvenih isprava, izjava svjedoka te izjava danih pod prisegom.³⁷

Mislimo ipak da bi i za upis u maticu vjenčanih mogao biti dostatan *Atto di Matrimonio*. Istina jest da je riječ o dokumentu koji ne izdaje država, no na njemu se nalaze podaci o upisu u maticu vjenčanih DVG-a te ovjera službenika upravnog tijela DVG-a. Stoga taj dokument sadržava sve podatke potrebne za upis (imena bračnih drugova, datum i mjesto sklapanja braka, ali i redni broj i godinu upisa u stranoj matici vjenčanih) te ovjeru državnog službenika strane države, DVG-a. Potrebno je skrenuti pozornost na to da je isti službenik DVG-a potpisan na oba dokumenta – i *Atto di Matrimonio* i *Certificato di Matrimonio* – iz čega proizlazi da ne bi smjelo biti sumnje u autentičnost i ispravnost podataka sadržanih u *Atto di Matrimonio*. Ipak, da bi se omogućio upis na temelju *Atto di Matrimonio*, valjalo bi doista ekstenzivno tumačiti Zakon o državnim maticama, što, s obzirom na to da je upis usko povezan s priznanjem statusa te sprječavanjem šepavih statusa, treba razmotriti. Dakako, takvo tumačenje pravila o upisu u državne matice ne bi bilo smisljeno podržati od slučaja do slučaja, već bi o tomu trebalo postojati jedinstveno stajalište ministarstva nadležnog za poslove uprave, odnosno stručno stajalište i mišljenje³⁸, naputak, a, naravno, još korisnije, konkretna pravna pravila.

Pelicarićem, nekadašnjim veleposlanikom RH pri Svetoj Stolici, održanim 26. listopada 2021.

³⁶ Andrae, M., *EGBGB Art. 13 Eheschließung* u: Heidel, T. et al., *Bürgerliches Gesetzbuch: BGB, Band 1: Allgemeiner Teil – EGBGB*, Nomos, Baden-Baden, 4. izd., 2021., Rn. 124.

³⁷ Coester, M., *EGBGB Art. 13 Eheschließung* u: Säcker, J. et al., *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, C. H. Beck, München, 8. izd., 2020., Rn. 174; Andrae, op. cit. u bilj. 36, Rn. 156; Mörsdorf, O., *EGBGB Art. 13 Eheschließung* u: Hau, W.; Poseck, R., *BeckOK BGB*, C. H. Beck, München, 60. izd., 2021., Rn. 88.

³⁸ U sklopu svojeg djelovanja Uprava za politički sustav i opću upravu Ministarstva pravosuđa i uprave, među ostalim, “obavlja upravne i druge stručne poslove koji se odnose na državne matice” te “daje stručna mišljenja i objašnjenja o provedbi propisa iz svoga djelokruga, te obavlja i druge poslove u okviru svoga djelokruga.” Vidi čl. 108. st. 3. Uredbe o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva pravosuđa i uprave, Narodne novine, br. 97/2020.

4. CRKVENE ODLUKE O ŽENIDBI – OPĆENITO I VEZANO UZ ŽENIDBE U DRŽAVI VATIKANSKOG GRADA

Pod crkvenim odlukama o ženidbi misli se na odluke u kanonskim ženidbenim postupcima kao što su, primjerice, proglašavanje ženidbe ništavom (*causae ad matrimonii nullitatem declarandum*) ili oprost od tvrde a neizvršene ženidbe (*processus ad dispensationem super matrimonio rato et non consummato*). Riječ je o kanonskim postupcima koji svoju važnost u prvom redu imaju u pravnom i religijskom okviru KC-a.³⁹ Međutim, kako je već ranije istaknuto na više mjesta, u DVG-u se u području ženidbe primjenjuje isključivo kanonsko pravo. To znači da je kanonska ženidba u DVG-u jedini oblik zakonski uređene i državno sankcionirane životne zajednice koja bi se u kontekstu hrvatskog prava nazivala brakom. Već je raspravljeno koje su posljedice toga vezano uz priznanje ženidbe nastale u DVG-u kao braka u RH. Analogno tomu, postoji mogućnost da sudovi u DVG-u donesu odluke koje se odnose na ženidbu nastalu u toj državi i njezine pravne učinke te se stoga može postaviti pitanje i njihova potencijalnog

³⁹ U pogledu kanonskih ženidbenih postupaka postoji iznimno bogata literatura, pa ovdje možemo samo uputiti na recentnije naslove koji sadržavaju iscrpne upute na daljnju literaturu: Ramos, F. J.; Carvajal, D. M., *Diritto processuale canonico*, vol. I, AUP, Rim, 2017., str. 97 – 108, 189 – 208, 499 – 515; Šalković, J. (ur.), *Strukturalne pretpostavke sudske vlasti u Crkvi*, Glas Koncila, Zagreb, 2012., str. 27 – 79; *id.*, *Posebni sudski postupci i postupanja*, Glas Koncila, Zagreb, 2010., str. 9 – 126; *id.*, *Ništavost ženidbe: Procesne i supstantivne teme*, Glas Koncila, Zagreb, 2009., str. 13 – 137; Boljat, L. (ur.), *Dokaz o ništavosti ženidbe*, Glas Koncila, Zagreb, 2021.; Škalabrin, N., *Postupci*, Teologija u Đakovu, Đakovo, 2000., str. 245 – 302; vidi i: Bratković, *op. cit.* u bilj. 3, str. 124 – 137 (o rastavi ženidbenih drugova te razrješenju ženidbenog veza). Valja istaknuti kako je 2015. izvršena važna reforma postupka proglašenja ništavosti ženidbe kojom su se omogućila određena pojednostavnjenja i ubrzanja procesa (više o tomu u: Ivanković Radak, I. (ur.), *Parnice za proglašenje ništavosti ženidbe. Očekivanja i izazovi reforme postupka*, Glas Koncila, Zagreb, 2021.; Zec, S., *Mitis Iudex Dominus Iesus. Blagi sudac Gospodin Isus. Komentar i primjena*, Glas Koncila, Zagreb, 2017.; Boni, G., *La riforma del processo canonico di nullità matrimoniale: il complicarsi progressivo del quadro delle fonti normative*, Stato, Chiese e pluralismo confessionale (*parte prima* n. 3, 2018.; *parte seconda* n. 5, 2018.; *parte terza* n. 6, 2018.); *id.*, *La recente riforma del processo di nullità matrimoniale. Problemi, criticità, dubbi*, Stato, Chiese e pluralismo confessionale (*parte prima* n. 9, 2016.; *parte seconda* n. 10, 2016.; *parte terza* n. 11, 2016.), časopis dostupan na: www.statoechiese.it (9. prosinca 2021.); Lopez Mancini, V., *La riforma del proceso canónico para la declaración de nulidad del matrimonio. Algunas consideraciones sobre sus objetivos y las novedades introducidas para alcanzarlos*, Revista Chilena de Derecho, vol. 44, br. 2, 2017., str. 599 – 612; Ivanković Radak, I., *Reforma kanonskog postupka proglašenja ništavosti ženidbe. Promjene u redovitom postupku*, Obnovljeni život, vol. 71, br. 4, str. 501 – 513.

priznanja u RH. Problem priznanja iscrpno se analizira u nastavku, a u ovom dijelu pruža se odgovarajući kontekst, tj. daju se opći podaci o postupcima i odlukama u ženidbenim stvarima u KC-u i DVG-u.

Sumarno rečeno, postoji više kanonskih ženidbenih postupaka, a neki od njih imaju i više različitih oblika. Najvažniji postupak koji je najiscrpnije uređen, o kojemu je najviše napisano i koji se najčešće javlja u praksi jest postupak za proglašenje ništavosti ženidbe.⁴⁰ Tu je riječ o tomu da na temelju određenih ozbiljnih razloga kao što bi bili, primjerice, nedostaci koji se tiču ženidbene privole⁴¹, ženidba bude u naknadnom postupku proglašena ništavom od samog (pokušaja) njezina sklapanja (*ex tunc*). Navedeni postupak u pravilu se provodi kao parnica na crkvenim sudovima koji se često osnivaju u okviru crkvene teritorijalne i organizacijske strukture⁴², a određene prizivne i organizacijske ovlasti imaju i sudovi Apostolske Stolice kao najviši sudovi u KC-u, Rimaska rota i Apostolska signatura.⁴³ No, postoje i neki posebni oblici postupka proglašenja ništavosti ženidbe kao što su postupak na temelju isprave⁴⁴ i kraći postupak pred biskupom.⁴⁵ U svakom slučaju, nadležnost sudova (kanonsko-pravni termin je mjerodavnost)⁴⁶ određuje se prema kan. 1672. CIC-a. Prema

⁴⁰ Više u: Ramos; Carvajal, *op. cit.* u bilj. 39, *loc. cit.*; Šalković (ur.), *Ništavost...*, *op. cit.* u bilj. 39, *loc. cit.*; Škalabrin, *Postupci...*, *op. cit.* u bilj. 39, str. 245 – 266; Ivanković Radak, *Reforma...*, *op. cit.* u bilj. 39.

⁴¹ Vidi kann. 1095. – 1107. CIC-a. Iscrpnije o ženidbi i razlozima ništavosti u: Škalabrin, *op. cit.* u bilj. 1, str. 113 – 266.

⁴² Tako, primjerice, na teritoriju RH postoje sljedeći crkveni sudovi: Međubiskupijski sud prvoga stupnja u Zagrebu s podružnicama u Varaždinu i Sisku, Međubiskupijski prizivni sud u Zagrebu, Međubiskupijski sud prvoga stupnja u Đakovu s podružnicom u Požegi, Crkveni interdijecezanski sud prvoga stupnja u Splitu, Crkveni interdijecezanski sud drugoga stupnja u Splitu, Interdijecezanski ženidbeni sud prvog stupnja u Rijeci i Nadbiskupijski sud prvoga stupnja u Zadru (Šalković (ur.), *Strukturalne...*, *op. cit.* u bilj. 39, str. 235 – 236; <https://mszg.hr/crkveni-sudovi-u-hrvatskoj-i-bih> (14. travnja 2022.).

⁴³ Više o teritorijalnim sudovima i postupcima za proglašenje ništavosti ženidbe u: Vranjić, J., *Teritorijalni sudovi i parnice ništavosti ženidbe*, u: Šalković (ur.), *Strukturalne...*, *op. cit.* u bilj. 39, str. 41 – 50, a o sudovima Apostolske Stolice u istom kontekstu u: Zec, S., *Sudovi Apostolske Stolice i parnice ništavosti ženidbe*, u: *ibid.*, str. 51 – 80.

⁴⁴ Više u: Barščevski, O., *Postupak proglašenja ništavosti ženidbe na temelju isprave*, u: Šalković (ur.), *Posebni...*, *op. cit.* u bilj. 39, str. 9 – 44.

⁴⁵ Više u: Saje, A., *Predpostavke, okolišine in elementi, potrebni za začetak kratkega postopka pred škofom*, u: Ivanković Radak (ur.), *Parnice...*, *op. cit.* u bilj. 39, str. 159 – 169; Zec, S., *Odvijanje kraćeg postupka pred biskupom*, u: *ibid.*, str. 172 – 195; Petrak, M., *Suffraganeus antiquior kao prizivni sudac u hrvatskom kontekstu (kan. 1687, § 3)*, u: *ibid.*, str. 197 – 208.

⁴⁶ *Mjerodavnost* je s odgovarajućim izvedenicama u hrvatskoj kanonskopravnoj termi-

tomu nadležan je sud mjesta u kojem je sklopljena ženidba, sud mjesta u kojem jedna ili obje stranke imaju prebivalište ili boravište⁴⁷ te sud mjesta u kojem se stvarno treba prikupiti većina dokaza. Svi navedeni sudovi su ravnopravni, što znači da je teoretski moguće pokrenuti parnicu na bilo kojem od njih.⁴⁸ No, valja istaknuti kako se pritom po papinskoj uputi o postupanju (*ratio procedendi*) priloženoj uz posljednju reformu postupka iz 2015. navodi kako prilikom određivanja nadležnog suda treba, koliko je moguće, voditi računa o načelu blizine suca i stranaka.⁴⁹

Nadalje se među ženidbene postupke ubrajaju i parnice rastave ženidbenih drugova, kod kojih je riječ o tomu da i dalje postoji ženidbeni vez među bračnim drugovima, ali im crkvena vlast dopušta da više ne žive zajedno zbog većih poteškoća u zajedničkom životu zbog preljuba i sl.⁵⁰ U ovim iznimno rijetkim postupcima odlučuje dijecezanski biskup, vlastiti ordinarij ženidbenih drugova po prebivalištu ili boravištu ili crkveni sud određen po istim pravilima kao i kod parnica za proglašenje ništavosti ženidbe.⁵¹

Postoji i već ranije spomenuti postupak za oprost od tvrde a neizvršene ženidbe. Naime, kanonski valjano sklopljena ženidba među krštenim osobama u KC-u može biti samo tvrda ili tvrda i izvršena. Podsjetimo, samo tvrda, tj.

nologiji i doktrini, uključujući i službeni prijevod CIC-a, prijevod latinskog termina *competentia*, ponovno uz odgovarajuće izvedenice (poput *forum competens* i sl.). Isti se latinski termin može prevesti i riječju *nadležnost*, ali u terminologiji hrvatskog svjetovnog prava mjerodavnost i nadležnost bitno su različiti pojmovi, a pritom se oba koriste u kontekstu međunarodnog privatnog prava. Mjerodavnost se isključivo koristi kao termin za pravo koje treba primijeniti (vidi, primjerice, čl. 7. ZMPP-a), dok se termin nadležnost koristi u pogledu tijela, tj. sudova, predviđenih za odlučivanje (tako, npr., čl. 46. ZMPP-a). Glavni predmet analize u ovom radu jest priznanje ženidbe i s njom povezanih sudskih odluka iz DVG-u u RH, što je u svojoj biti problematika međunarodnog privatnog prava. U tom smislu relevantan je terminološki kontekst hrvatskog svjetovnog prava, pa će se stoga u ovom radu na mjestima na kojima kanonsko pravo koristi termin *mjerodavnost* upotrebljavati termin *nadležnost*.

⁴⁷ Valja istaknuti kako je riječ o kanonskopravnom konceptu prebivališta i boravišta vezanom uz stanovanje određena trajanja na području neke župe ili biskupije (vidi kan. 102. CIC-a).

⁴⁸ Više u: Paljević, L., *Novine u određivanju mjerodavnosti sudišta u parnicama o ništavosti ženidbe*, u: Ivanković Radak (ur.), *Parnice...*, op. cit. u bilj. 39, str. 85 – 93. Za kraći postupak pred biskupom vidi Zec, op. cit. u bilj. 45, str. 186.

⁴⁹ Vidi *Ratio procedendi in causis ad matrimonii nullitatem declarandam* uz motuproprij *Mitis Iudex Dominus Iesus (Acta Apostolicae Sedis 107, 9 (2015.))*, čl. 7, § 1 (cf. Zec, op. cit. u bilj. 39, str. 27; Paljević, op. cit. u bilj. 48, str. 89.).

⁵⁰ Vidi kann. 1152. i 1153. CIC-a.

⁵¹ Više u: Svažić, E., *Parnice rastave ženidbenih drugova*, u: Šalković (ur.), *Posebni...*, op. cit. u bilj. 39, str. 45 – 55; Škalabrin, *Postupci...*, op. cit. u bilj. 39, str. 266 – 271.

potvrđena od KC-a, valjano je sklopljena ženidba među krštenima, no u njoj još nije izvršen bračni čin.⁵² Razrješenje ženidbenog veza moguće je samo kod tvrde a neizvršene ženidbe. Oprost može dati jedino rimski prvosvećenik, tj. papa, a molba se podnosi dijecezanskom biskupu moliteljeva prebivališta ili boravišta.⁵³

KC iznimno dopušta i razrješenje ženidbenog veza u prilog vjere u određenim posebnim slučajevima.⁵⁴ Riječ je o slučajevima u kojima KC razrješuje ženidbu dviju nekrštenih osoba ili jedne krštene i druge nekrštene osobe zbog procijenjene važnosti za osobni vjerski život jedne od uključenih osoba. Odluku u tim stvarima može donijeti samo rimski prvosvećenik, a istraživanje (postupak koji prethodi donošenju odluke) je povjereno mjesnom ordinariju čija je nadležnost određena na isti način kao nadležnost crkvenih sudova u parnicama za proglašenje ništavosti ženidbe.⁵⁵

Naposljetku, kanonsko pravo predviđa i poseban postupak u pretpostavljenoj smrti ženidbenog druga, čime će također, zbog utvrđenja presumirane smrti, prestati ženidbeni vez odlukom dijecezanskog biskupa, odnosno drugog ovlaštenika, prema prebivalištu ili boravištu preostalog ženidbenog druga.⁵⁶

U kontekstu ovog rada relevantne su odluke koje bi se odnosile na ženidbu nastalu u DVG-u. U skladu s ranije iznesenim pravilima o nadležnosti i kriterijem po kojem nadležan može biti sud mjesta u kojem je ženidba sklopljena, postoji nekoliko odluka koje bi potencijalno mogle doći u obzir. Tu pripadaju parnice za proglašavanje ništavosti ženidbe, rastava ženidbenih drugova ako o njoj odlučuje sud a ne biskup, a kod razrješavanja ženidbenog veza u prilog vjere istraživanje (postupak koji prethodi donošenju odluke) će obavljati mjesni ordinarij također određen po ključu *forum loci celebrationis*, ali u tom slučaju odluku donosi rimski prvosvećenik. No kako je već ranije navedeno, kao najvažniji i najčešći ženidbeni postupci mogu se istaknuti parnice za proglašenje ništavosti ženidbe. Stoga se kao najrelevantniji može postaviti problem upravo njihova potencijalnog priznanja. Ovdje valja istaknuti kako, za razliku od priznanja ženidbe u DVG-u kao braka u RH, nismo zabilježili primjere navedenog problema u praksi, no to i dalje preostaje kao važno načelno pitanje.

⁵² Škalabrin, N., *Postupak za oprost od tvrde a neizvršene ženidbe*, u: Šalković (ur.), *Posebni...*, op. cit. u bilj. 39, str. 57 – 89, str. 59.

⁵³ Škalabrin, op. cit. u bilj. 52, str. 66; općenito o tom postupku *ibid.*, str. 57 – 89; te *id.*, *Postupci...*, op. cit. u bilj. 39, str. 271 – 288.

⁵⁴ Više u: Škalabrin, *Postupci...*, op. cit. u bilj. 39, str. 289 – 298.

⁵⁵ *Ibid.*, str. 292.

⁵⁶ Škalabrin, *Postupci...*, op. cit. u bilj. 39, str. 300; općenito o tom postupku *ibid.*, str. 298 – 302; Ćavar, K., *Postupak u pretpostavljenoj smrti ženidbenog druga*, u: Šalković (ur.), *Posebni...*, op. cit. u bilj. 39, str. 91 – 102.

DVG, poznato je, od osnivanja ima vlastiti pravosudni sustav, što podrazumijeva građansko, kazneno pa i prekršajno pravosuđe.⁵⁷ Od nastanka sustav se više puta reformirao, a kao opća razvojna tendencija moglo bi se istaknuti razdvajanje državnih od kanonskih crkvenih struktura, što i dalje nije u potpunosti izvršen proces.⁵⁸ Međutim, područje ženidbenih postupaka, kako se navodi i ranije, u određenom je smislu specifično. Naime, u izvornoj strukturi u ženidbenim postupcima odlučivao je državni sud DVG-a, ali u posebnim povjerenstvima, odnosno sastavima predviđenim za tu svrhu.⁵⁹ No u trenutnom sustavu za ženidbene postupke postoji posebni *Tribunale ecclesiastico di primo grado* (Crkveni sud prvog stupnja), osnovan 1988. motuproprijem *Quo civium iura* pape sv. Ivana Pavla II. za teritorij Vikarijata DVG-a, odnosno onaj dio rimske biskupije koji se nalazi na teritoriju DVG-a.⁶⁰ Navedeni sud smatra se dijelom crkvene sudske strukture te je izdvojen od državne pravosudne strukture DVG-a.⁶¹

Razlog posebnosti organizacije odlučivanja u ženidbenim postupcima po svemu sudeći proizlazi iz opće specifičnosti DVG-a. Iako je svakako riječ o državi, ona je po mnogočemu specifična, a poseban je uostalom i položaj njezina teritorija u crkvenoj organizacijskoj strukturi. Najbitnije u predmetnom kontekstu, stanovnici i državljani DVG-a u pravilu ne sklapaju ženidbu pa se pitanja povezana s time javljaju, kako se moglo vidjeti *supra*, u pogledu stranih državljana koji s tim u vezi dolaze u DVG. No svakako može se istaknuti da je *Tribunale ecclesiastico di primo grado* jedini sud u DVG-u koji može donijeti odluku u ženidbenom postupku vezano uz ženidbu nastalu u toj državi. Uostalom, to je povezano s prethodno analiziranom okolnošću da je kanonska ženidba jedini zakonski uređeni i državno sankcionirani oblik bračne zajednice u DVG-u. Iako je kod navedenog suda riječ o crkvenoj sudbenosti, pravo DVG-a

⁵⁷ Općenito o pravosudnom sustavu DVG-a u: Dalla Torre, *op. cit.* u bilj. 4, str. 109 – 144; *id.*, *Considerazioni sul nuovo ordinamento giudiziario dello Stato della Città del Vaticano*, Stato, Chiese e pluralismo confessionale, n. 12, 2020., časopis dostupan na: www.statoechiese.it (9. prosinca 2021.); Hilgeman, W., *L'ordinamento giudiziario dello Stato della Città del Vaticano*, Didaskalia, vol. 41, br. 1, 2011., str. 87 – 117; Picardi, N., *Il Tribunale dello Stato della Città del Vaticano*, Il Foro Italiano, vol. 126, br. 3, 2003., str. 84 – 92; Ciprotti, *op. cit.* u bilj. 12; *id.*, *Aggiornati gli organi giudiziari ecclesiastici e civili dello Stato della Città del Vaticano*, Apollinaris, vol. 60, br. 3-4, 1987., str. 361 – 382.

⁵⁸ Tako Dalla Torre, *op. cit.* u bilj. 57, str. 91 f., *cf.* i Dalla Torre, *op. cit.* u bilj. 4, str. 119.

⁵⁹ Dalla Torre, *op. cit.* u bilj. 4, str. 111 – 121; Picardi, *op. cit.* u bilj. 12, str. 40 – 42; Ciprotti, *op. cit.* u bilj. 60, str. 368 – 371; Ciprotti, *op. cit.* u bilj. 12, str. 81 – 82.

⁶⁰ Kao prizivni sud određena je Rimska rota (Dalla Torre, *op. cit.* u bilj. 4, str. 119; Ciprotti, *op. cit.* u bilj. 60, str. 371 – 372; Ciprotti, *op. cit.* u bilj. 12, str. 82 – 83).

⁶¹ *Cf.* Hilgeman, *op. cit.* u bilj. 57, str. 90 – 91.

je ženidbu i ženidbene postupke u potpunosti podvrgnulo kanonskom pravu, što dakako podrazumijeva i materijalno i postupovno pravo. Stoga bi se moglo reći da je u području ženidbenih postupaka u specifičnim okolnostima DVG-a (uključujući posebnost te države i crkvene organizacije koja se na nju odnosi) crkveni sud dobio ulogu koju inače u tom području drugdje imaju državni sudovi. Stoga se u slučajevima, barem teoretski mogućim, u kojima bi navedeni sud mogao biti nadležan po ranije navedenim kriterijima te nakon donošenja odluke može postaviti pitanje njezina priznanja u RH, o čemu više u nastavku.

5. CRKVENE ODLUKE O ŽENIDBI IZ DRŽAVE VATIKANSKOG GRADA U PRAVNOM PORETKU RH

5.1. (Ne)mogućnost priznanja odluka o ženidbi iz Države Vatikanskog Grada u RH

U pravilu, sudske odluke imaju učinak samo u državi u kojoj su donesene, a njihov učinak u drugim državama ovisi o pravnom poretku tih država. U Republici Hrvatskoj je učinak stranih sudskih odluka uređen ZMPP-om, koji propisuje pod kojim uvjetima će strana sudska odluka steći učinke u Hrvatskoj.⁶²

Kako bi strana sudska odluka stekla učinke u Hrvatskoj, mora je priznati sud RH u delibacijskom postupku ili incidentalno u prethodnom postupku kada strana sudska odluka stječe učinke samo u postupku u kojem je prethodni postupak priznanja proveden.⁶³ Ako strana sudska odluka bude priznata, ona se izjednačuje s domaćom odlukom, odlukom koju donose hrvatski sudovi.⁶⁴ Priznanje strane sudske odluke može se odbiti samo ako postoji jedan (ili više) od taksativno navedenih razloga u ZMPP-u. U takvom uređenju očituju se načela priznanja stranih sudskih odluka poput uvažavanja stranih država i njihovih tijela, pa onda i *comitas gentium*, ostvarivanje legitimnih očekivanja stranaka, učinkovitost pravosuđenja, a unutar toga brzina i izbjegavanje dupliciranja postupaka na međunarodnoj razini te smanjivanje "šepavih" statusa kada je riječ o statusnim odlukama kakve zasigurno jesu one koje se tiču braka.⁶⁵

⁶² Čl. 65. – 73. ZMPP-a. Dakako, u Hrvatskoj su na snazi i razni međunarodni ugovori te uredbe prava EU-a koje uređuju priznanje stranih sudskih odluka u pojedinim područjima. Vidi čl. 65. ZMPP-a. Za potrebe ovog rada to je, međutim, nevažno jer je riječ o odlukama koje su izvan polja primjene tih izvora bilo jer nisu obuhvaćene njihovim materijalnim poljem primjene bilo jer DVG i Sveta Stolica nisu stranke međunarodnih ugovora, odnosno države članice EU-a.

⁶³ Čl. 66. st. 1. te 72. st. 3. ZMPP-a.

⁶⁴ Čl. 66. st. 1. ZMPP-a.

⁶⁵ Dika; Knežević; Stojanović, *op. cit.* u bilj. 30, str. 285 – 286; Vuković, Đ.; Kunštek

Da bi se neka odluka smatrala stranom sudskom odlukom u kontekstu priznanja stranih sudskih odluka, ona mora biti strana i sudska.

Nedvojbeno jest da su odluke crkvenih sudova DVG-a strane jer se stranom odlukom smatra ona odluka koju nije donio hrvatski sud ili tijelo.⁶⁶ Strani sud ili drugo tijelo mogu biti određeni teritorijalno, kao oni koji se nalaze izvan države priznanja, ili personalno, kao oni koji ne pripadaju državi priznanja.⁶⁷ Personalno definiranje je svrsishodnije jer dovodi do jasnijeg razgraničenja s obzirom na to da suverenoj vlasti određene države mogu pripadati i tijela izvan njezina teritorija.⁶⁸ Stoga je u Hrvatskoj prihvaćen personalni kriterij određivanja stranog suda.⁶⁹ Shodno tome, odluke sudova DVG-a su strane jer ne pripadaju hrvatskoj suverenoj vlasti ni hrvatskom pravosudnom sustavu.

Ono što jest problematično je odgovor na pitanje može li se odluka crkvenih sudova smatrati sudskom u kontekstu priznanja stranih sudskih odluka. Prilikom razmatranja pojma "sudska odluka" nije presudno ime tijela koje donosi odluku. Stoga ZMPP izričito propisuje da se sudskim odlukama smatraju i sudske nagodbe te druge odluke koje u državi podrijetla odluke imaju snagu sudskih odluka⁷⁰, što bi, primjerice, mogle biti odluke upravnih tijela. Ono što je ključno jest da je riječ o odluci koju je donijelo tijelo ovlašteno od države u sklopu svojih javnih funkcija.⁷¹ U njemačkoj literaturi na tom je tragu prihvaćen stav da odluke crkvenih sudova u bračnim predmetima jesu podobne za priznanje kada su crkveni sudovi ovlašteni od države u izvršavanju svojih funkcija te njihove odluke imaju direktan učinak u državi odluke.⁷²

E., *Međunarodno građansko postupovno pravo*, Zgombić&Partneri, Zagreb, 2009., str. 420.

⁶⁶ Vuković; Kunštek, *op. cit.* u bilj. 65, str. 424.

⁶⁷ *Ibid.*

⁶⁸ Varadi, T.; Bordaš, B.; Knežević, G.; Pavić, V., *Međunarodno privatno pravo*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Centar za izdavaštvo i informisanje, Beograd, 15. izd., 2016., str. 537. Vidi i: Audit, B.; d'Avout, L., *Droit international privé*, Economica, Pariz, 7. izd., 2013., str. 451.

⁶⁹ Dika; Knežević; Stojanović, *op. cit.* u bilj. 30, str. 282; Bosnić, P., *Hrvatsko međunarodno privatno i procesno pravo, Obrazloženje i komentar Zakona, Knjiga II.*, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2003., str. 77.

⁷⁰ Čl. 66. st. 3. ZMPP-a.

⁷¹ Cf. Dika; Knežević; Stojanović, *op. cit.* u bilj. 30, str. 282; Vuković; Kunštek, *op. cit.* u bilj. 65, str. 427 – 428. Vidi i: Audit; d'Avout, *op. cit.* u bilj. 90, str. 451.

⁷² Sieghörtner, R., *FamFG § 107 Anerkennung ausländischer Entscheidungen in Ehesachen* u: Hahne, M.-M.; Schlögel, J.; Schlünde, R. (ur.), *BeckOK FamFG*, C. H. Beck, 41. izd., 2022., Rn. 8 i 10; Hausmann, R., *Internationales und Europäisches Familienrecht*, C. H. Beck, München, 2. izd., 2018., Rn. 201; Gomille, C., *FamFG § 107 Anerkennung ausländischer Entscheidungen in Ehesachen* u: Haußleiter, M. et al., *FamFG*, C. H. Beck,

Kako je već ranije rečeno, odluke o ženidbi u DVG-u donosi *Tribunale ecclesiastico di primo grado* koji nije klasični državni sud već sud KC-a koji je izuzet iz pravosudne strukture DVG-a. Stoga je upitno bi li njegove odluke o ništavosti ženidbe bile podobne za priznanje u Hrvatskoj, tj. bi li ih hrvatski sudovi mogli smatrati “stranim sudskim odlukama” u smislu ZMPP-a. Uzmemo li u obzir da je riječ o specifičnom pravnom poretku, jedinom takvom na svjetskoj razini, može se argumentirati da bi *Tribunale ecclesiastico di primo grado* trebao biti smatran sudom strane države baš zato što je pravni poredak države, DVG-a, pitanja koja se tiču braka u potpunosti prepustio kanonskom pravu, kako materijalnom tako i postupovnom. U tom smislu moglo bi se reći da su za postupke koji se tiču ženidbe u DVG-u crkveni sudovi ovlašteni od strane države. Potvrdu tog stava nalazimo i u talijanskoj praksi – *Corte di Appello di Roma* je odluku o ništavosti ženidbe koju je donijela Rimska rota smatrao stranom sudskom odlukom jer “ima izravan učinak u državnom sustavu DVG-a”.⁷³

Ovdje je potrebno naglasiti da postoji značajna razlika uređenja DVG-a u usporedbi s drugim državama u kontekstu ovlasti koje prepuštaju crkvenim sudovima te učinaka koje daju odlukama crkvenih sudova. U drugim državama odluke crkvenih sudova KC-a imaju učinak, u pravilu, na temelju međunarodnih ugovora koje država sklopi sa Svetom Stolicom. U tim ugovorima se propisuju posebna pravila koja uređuju učinak tih odluka u tim državama – ponekad odluke crkvenih sudova prolaze poseban delibacijski postupak ili se na drugi

München, 2. izd., 2017., Rn. 5; Kemper, R., *FamFG § 107 Anerkennung ausländischer Entscheidungen in Ehesachen* u: Kemper, R.; Schreiber, K. (ur.), *Familienverfahrensrecht*, Nomos, Baden-Baden, 3. izd., 2015., Rn. 8; Borth, H.; Grandel, M., *FamFG § 107 Anerkennung ausländischer Entscheidungen in Ehesachen* u: Musielak, H.-J.; Borth, H.; Grandel, M., *FamFG*, Verlag Hanz Vahlen, München, 6. izd., 2018., Rn. 2; Rauscher, T., *FamFG § 107 Anerkennung ausländischer Entscheidungen in Ehesachen* u: Rauscher, T. (ur.), *Münchener Kommentar zum FamFG*, C. H. Beck, München, 3. izd., 2018., Rn. 19.

⁷³ Preuzeto iz Carmignani Caridi, *op. cit.* u bilj. 9, str. 515 – 516 (“*avente rilevanza diretta nell’ordinamento statale della Città del Vaticano*” u Sentenza della Sezione I del 4 luglio 1994, n. 6301, Pres. Montanari Visco, Est. Sotgiu, P.M. Viale (Conforme), Proc. Gen. Corte Appello Roma). Vidi i: Giacobbe, E., *La giurisdizione ecclesiastica tra ambiguità ed incertezze (e forse qualche ipocrisia)* u: Dalla Torre, G. (ur.), *Studi in Onore di Giovanni Giacobbe, Tomo I: Teoria generale, Persone e Famiglia*, Giuffrè Editore, Milano, 2010., str. 82 – 83. S druge strane, Musselli, L., *Il riformismo legislativo in diritto ecclesiastico e canonico: aspetti internazionalistici*, Stato, Chiese e pluralismo confessionale, n. 7, 2010., časopis dostupan na www.statoechiese.it (3. veljače 2022.), str. 1 – 13, 7 – 8, navodeći da odluke crkvenih sudova ne mogu biti smatrane stranim sudskim odlukama, usput napominje da su Apostolska Signatura i Rimska rota sudovi KC-a.

način uređuje to pitanje.⁷⁴ Zaključak koji iz toga proizlazi jest da se odluke stranih crkvenih sudova (u drugim državama) ne mogu izjednačiti s odlukama crkvenih sudova u DVG-u. Dok odluke crkvenog suda u predmetima bračnog (ženidbenog) prava možemo smatrati “stranom sudskom odlukom” jer direktna ovlast za njihovo postupanje proizlazi iz državnog uređenja DVG-a, isto ne možemo zaključiti za crkvene sudove koji se nalaze u drugim državama.

Ako bi odluke crkvenih sudova u DVG-u mogle biti smatrane odlukama podobnima za priznanje, one bi svakako trebale zadovoljiti uvjete za priznanje propisane ZMPP-om. Uz odluku čije se priznanje traži, podnositelj mora dostaviti i potvrdu o njezinoj pravomoćnosti prema pravu države u kojoj je donesena.⁷⁵ Tu se nailazi na mogući problem. Naime, prema kanonskom pravu odluke o ništavosti ženidbe ne stječu svojstvo pravomoćnosti.⁷⁶ Razlog tomu je u sakramentalnosti ženidbe pa s time povezanom neraskidivošću ženidbe. Zbog toga se ostavlja prostor strankama za priziv te nastavak postupka, uz uvjet da se pronađu novi argumenti.⁷⁷ Međutim, iako ne stječu svojstvo pravomoćnosti, odluke postaju ovršne, tj. izvršne prema terminologiji kanonskog prava te se dostavljaju na upis u maticu vjenčanih, a pojedincima se omogućuje ponovno sklapanje braka.⁷⁸ U tom smislu hrvatski sudovi mogli bi smatrati da je zadovoljena pozitivna pretpostavka priznanja.⁷⁹

Osim ove navedene pozitivne pretpostavke, ne smiju postojati negativne pretpostavke priznanja kako bi do priznanja došlo. Negativne pretpostavke su povreda prava na saslušanje, povreda isključive nadležnosti hrvatskih sudova⁸⁰, postojeća pravomoćna domaća odluka ili ranija strana priznata odluka (ili koja je podobna za priznanje) o istoj stvari i između istih stranaka te povreda javnog poretka.⁸¹

U pravnoj teoriji spominje se mogućnost povrede javnog poretka kao razlog za nepriznanje crkvenih odluka o ništavosti ženidbe zbog razlika koje postoje

⁷⁴ Vidi Tomljenović, *op. cit.* u bilj. 23, str. 117 – 120; Hrabar, D., *Poništaj braka – prijepori kanonskog i obiteljskopravnog pogleda*, u: Šalković (ur.), *Ništavost...*, *op. cit.* u bilj. 39, str. 54 – 55; kratko Eterović, N.; Bozanić, J., *Ugovori između Svete Stolice i Republike Hrvatske*, Glas Koncila, Zagreb, 2001., str. 193.

⁷⁵ Čl. 67. st. 2. ZMPP-a.

⁷⁶ Kan. 1643. CIC-a.

⁷⁷ Zec, S., *Parnice za proglašenje ništavnosti ženidbe na crkvenom ženidbenom sudu: načela i postupak*, Riječki teološki časopis, god. 16, br. 1, 2008., str. 237 – 252, str. 252.

⁷⁸ Kann. 1684. i 1685. CIC-a.

⁷⁹ Ako to ne bi bio slučaj, zahtjev bi bio odbačen. Dika; Knežević; Stojanović, *op. cit.* u bilj. 30, str. 286.

⁸⁰ Kao i povreda protektivne nadležnosti te zasnivanje nadležnosti samo na prisutnosti tuženika ili imovine u državi suda. Čl. 69. st. 2. i 3. ZMPP-a.

⁸¹ Čl. 68. – 71. ZMPP-a.

u kanonskom i civilnom pravu u kontekstu prestanka braka.⁸² Opseg ovog rada ne dopušta detaljno razmatranje mogućih povreda javnog poretka, ali valja istaknuti da se povreda javnog poretka razmatra uvijek *in concreto*, ocjenjujući stvara li priznanje strane sudske odluke učinke protivne javnom poretku te se tumači restriktivno. Pritom puko nesuglasje između kanonskog prava i civilnog prava nije dovoljno, učinak mora biti takav da vrijeđa osnovna načela domaćeg pravnog sustava.⁸³

Kao zapreka priznanju moglo bi se pojaviti pitanje isključive nadležnosti hrvatskih sudova. Međunarodna nadležnost u bračnim predmetima uređuje se u skladu s propisom EU-a, Uredbom Bruxelles IIbis te je predviđen niz alternativnih kriterija koji omogućuju sudovima država članica EU-a vođenje postupka u bračnim predmetima.⁸⁴ Kada tuženik ima uobičajeno boravište u jednoj od država članica ili državljanstvo jedne od država članica, Uredba dopušta vođenje postupka u drugim državama članicama samo u skladu s navedenim alternativnim kriterijima nadležnosti te se na taj način alternativnim kriterijima pridaje isključiva narav.⁸⁵ Kada bi činjenične okolnosti bile takve da se svi elementi potrebni za zasnivanje svakog od alternativnih foruma nalaze u Hrvatskoj (pojednostavnjeno rečeno, to će biti slučaj kada bračni drugovi imaju hrvatsko državljanstvo te uobičajeno boravište u tuzemstvu), nadležnost bi bila pridržana hrvatskim sudovima. Međutim, Uredba Bruxelles IIbis uređuje isključivu nadležnost na specifičan način, ne određujući da su sudovi određene države uvijek nadležni za pojedine predmete, kao što je to inače slučaj, već omogućujući alternativne kriterije čija lista je zatvorena.⁸⁶ Pitanje jest je li takva nadležnost ona na koju cilja ZMPP kada isključivu nadležnost navodi kao negativnu pretpostavku priznanja. Važno je napomenuti da u zakonu koji je prethodio ZMPP-u isključiva nadležnost u bračnim sporovima izrijekom nije bila smetnja za priznanje strane sudske odluke, što je u novom zakonu izostav-

⁸² Tomljenović, *op. cit.* u bilj. 23, str. 121.

⁸³ Dika; Knežević; Stojanović, *op. cit.* u bilj. 30, str. 300 – 302; Vuković; Kunštek, *op. cit.* u bilj. 65, str. 465.

⁸⁴ Čl. 3. – 7. Uredbe Vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, kojom se stavlja izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000, Službeni list, L 338, 23. 12. 2003, str. 1 – 29, specijalno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19, vol. 003, str. 133 – 161.

⁸⁵ Čl. 6. Uredbe Bruxelles IIbis.

⁸⁶ Borrás, A., *Izvješće uz Bruxellesku konvenciju o nadležnosti, priznanju i ovrsi u bračnim stvarima (Explanatory Report on the Convention, drawn up on the basis of Article K.3 of the Treaty on European Union, on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Matrimonial Matters)*, Službeni list, C 221, 16. 7. 1998., str. 27 - 64 (dalje u tekstu: Borrás izvješće), para. 27 - 29.

ljeno.⁸⁷ Razlog takvoj odredbi bio je u težnji za smanjenjem “šepavih” statusa.⁸⁸ Također, u francuskoj teoriji, gdje je isključiva nadležnost također negativna pretpostavka priznanja, ne spominje se Uredba Bruxelles IIbis.⁸⁹ Konačno, razlog ovakvog uređenja jest u zaštiti osoba koje su državljani EU-a ili imaju uobičajeno boravište u nekoj državi članici od nacionalnih pravila nadležnosti drugih država članica koja bi mogla biti prekomjerna.⁹⁰ Postoji stoga snažan argument da ovoj nadležnosti ne treba pridati karakter isključivosti u kontekstu priznanja stranih sudskih odluka.

5.2. Učinak odluka o ženidbi u skladu s čl. 13. st. 4. Ugovora o pravnim pitanjima sa Svetom Stolicom

Ako se odluka crkvenih sudova DVG-a ne bi smatrala stranom sudskom odlukom u smislu ZMPP-a, proizlazi pitanje kako pojedinci mogu osigurati ništavost ženidbe prema kanonskom pravu koja bi imala građanski učinak u Hrvatskoj. Odgovor na to pitanje moguće daje čl. 13. st. 4. Ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima (dalje u tekstu: Ugovor).⁹¹ Riječ je o jednom od ukupno četiri međunarodna ugovora kojima su uređeni položaj i djelovanje KC-a u Hrvatskoj.⁹²

Navedenom odredbom propisano je davanje učinka odlukama crkvenih sudova i odluka Vrhovne vlasti Crkve u Hrvatskoj: “Odluke crkvenih sudova o ništavosti ženidbe i odluke Vrhovne vlasti Crkve o razrješenju ženidbenoga veza,

⁸⁷ Čl. 89. st. 2. Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima, Narodne novine, br. 53/1991, 88/2001 propisivao je da je to slučaj za priznanje odluke u bračnim sporovima kada tuženik traži priznanje ili kada ga traži tuženik, a tužitelj se ne protivi.

⁸⁸ Dika; Knežević; Stojanović, *op. cit.* u bilj. 30, str. 292.

⁸⁹ S druge strane se u tom smislu spominju pravila o isključivoj nadležnosti u Uredbi Bruxelles Ibis. Vidi Monéger, F., *Droit international privé*, LexisNexis, Pariz, 6. izd., 2012., str. 413. Općenito i: Audit; d’Avout, *op. cit.* u bilj. 90, str. 462 – 465.

⁹⁰ Audit; d’Avout, *op. cit.* u bilj. 90, str. 688 – 689. Cf. i Borrás izvješće, para. 44 – 47; Dörner, H., *EuEheVO Art. 6 Ausschließliche Zuständigkeit nach den Artikeln 3, 4 und 5* u: Saenger, I. (ur), *Zivilprozessordnung*, Nomos, Baden-Baden, 9. izd., 2021., Rn. 1. U preinačenoj Uredbi Bruxelles IIter (Uredba Vijeća (EU) 2019/1111 od 25. lipnja 2019. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću te o međunarodnoj otmici djece, Službeni list, L 178, 2. 7. 2019, str. 1 – 115) koja će stupiti na snagu u kolovozu 2022. ovo pravilo ostalo je sadržajno isto, no više se ne spominje “isključiva priroda” alternativnih kriterija.

⁹¹ Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 3/1997.

⁹² Komentar Ugovora u: Eterović; Božanić, *op. cit.* u bilj. 74, str. 143 – 202. U istom djelu nalaze se tekstovi i komentari i svih ostalih ugovora.

dostavljaju se nadležnome državnom sudu radi primjene građanskih učinaka odluke, u skladu s odredbama zakonodavstva Republike Hrvatske.”

Nejasno jest smjera li ova odredba urediti učinke samo crkvenih sudova u Hrvatskoj ili i stranih crkvenih sudova. Uzmemo li da se uređuju odluke samo crkvenih sudova u Hrvatskoj, pojedinci se mogu naći u nezahvalnoj situaciji ako je postupak pokrenut negdje drugdje na temelju jednog od alternativnih kriterija – podsjetimo, to mogu biti mjesto u kojem je sklopljena ženidba, mjesto u kojem jedna ili obje stranke imaju prebivalište ili boravište te mjesto u kojem se stvarno treba prikupiti većina dokaza. Moguće je stoga da odluku donese crkveni sud u stranoj državi u kojoj npr. hrvatski državljani imaju prebivalište ili boravište ili u kojoj se nalazi većina dokaza. U takvom slučaju ne bi se mogao provesti ni delibacijski postupak niti bi im učinak mogao biti dan prema čl. 13. st. 4. Ugovora, a ne bi im preostala ni ona najmanje poželjna mogućnost – da postupak opet provedu u Hrvatskoj. Naime, prema kanonskom postupovnom pravu nakon donošenja izvršne presude u ženidbenom postupku novo ispitivanje parnice može se dogoditi jedino na prizivnom sudu, odnosno sudu trećeg stupnja, što bi bila Rimska rota.⁹³

S druge strane, manje je uvjerljivo da bi međunarodni ugovor koji je Hrvatska sklopila sa Svetom Stolicom uređivao pitanje učinaka odluka crkvenih sudova koji se nalaze u stranim državama te smo skloniji prihvatiti stav da ne bi. Ugovor, naime, u skladu sa svojom preambulom namjerava “odrediti pravni okvir odnosa između Katoličke Crkve i Hrvatske Države”, odnosno usmjeren je na djelovanje i položaj KC na teritoriju Hrvatske, a ne u stranim državama.⁹⁴ Mogućnost u tom slučaju postoji za priznanje odluka koje su donijeli državni sudovi u pogledu odluka koje su donijeli crkveni sudovi na njihovu teritoriju. Tako npr. španjolski, portugalski i talijanski konkordati uređuju poseban (delibacijski) postupak prema kojemu državni sudovi daju učinak tim odlukama, provode svojevrsan postupak priznanja.⁹⁵ U pogledu odluka donesenih na temelju konkordata europskih država, konkretno onih sklopljenih između

⁹³ Vidi kann. 1644. i 1681. CIC-a. Više o različitim stupnjevima i vrstama sudova u kanonskom pravu u: Ivanković Radak, I., *Stupnjevi i vrste sudova prema Zakoniku kanonskog prava iz 1983. i uputi Dignitas connubii*, u: Šalković (ur.), *Strukturalne...*, *op. cit.* u bilj. 39, str. 27 – 39. Više o nadležnosti Rimske rote u ženidbenim postupcima u: Zec, *op. cit.* u bilj. 43, str. 67 – 78.

⁹⁴ Cf. Dalla Torre, *op. cit.* u bilj. 4, str. 158, koji zaključuje da se talijanski konkordat odnosi “samo i isključivo na Crkvu u Italiji”, a ne može obvezivati treće države.

⁹⁵ Tomljenović, *op. cit.* u bilj. 23, str. 117 – 120; Eterović; Bozanić, *op. cit.* u bilj. 74, str. 193.

Svete Stolice i Italije⁹⁶, Portugala⁹⁷, Španjolske i Malte, odgovor na pitanje daje članak 63. Uredbe Bruxelles IIbis.⁹⁸ Odluke donesene u skladu s konkordatima priznaju se prema pravilima Uredbe jednom kada steknu učinke u navedenim državama.⁹⁹

Pitanje je bi li hrvatski sudovi mogli priznati odluke koje ne bi bile donesene u navedenim državama nego u skladu s drugim konkordatom, npr. brazilskim, kojim je također propisan postupak priznanja odluka crkvenih sudova.¹⁰⁰ Sličan modalitet priznanja spominje se kao mogućnost u teoriji međunarodnog privatnog prava u smislu posrednog priznanja – umjesto priznanja odluke suda neke države dolazi do priznanja odluke o priznanju te odluke suda neke druge države, kada između države odluke i države priznanja ne postoji uzajamnost pa se do priznanja dolazi posrednim putem.¹⁰¹ Takvo priznanje nije uobičajeno u praksi hrvatskih sudova, a i pravna teorija govori o meritornim odlukama kao onima podobnima za priznanje.¹⁰² Moglo bi se, doduše, argumentirati u korist takvog postupanja jer u tom slučaju ne bi bila riječ o klasičnom dvostrukom priznanju jer ne bi bile uključene tri već samo dvije države, jedna kao država odluke u kojoj se crkveni sud nalazi te u kojoj državni sud daje učinak toj odluci

⁹⁶ Potrebno je napomenuti kako se talijanski konkordat ne odnosi na odluke iz DVG-a; vidi odluku iz bilj. 9. Opširnije o polju primjene konkordata u: Dalla Torre, *op. cit.* u bilj. 4, str. 156 – 160.

⁹⁷ Borrás izvješće, para. 121 – 124 ističe razliku između portugalskog i ostalih konkordata jer u Portugalu je za poništaj braka isključiva nadležnost dana crkvenim sudovima.

⁹⁸ U originalnom tekstu Uredbe Bruxelles IIbis navedeni su Portugal, Italija i Španjolska, dok je Malta prilikom pristupanja zatražila da se u tekst čl. 63. Uredbe doda i konkordat sklopljen sa Svetom Stolicom. Uredba Vijeća (EZ) br. 2116/2004 od 2. prosinca 2004. o izmjeni Uredbe (EZ) br. 2201/2003 o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, kojom se stavlja izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000 s obzirom na sporazume sa Svetom Stolicom, Službeni list, 367, 14. 12. 2004., str. 1 – 2, specijalno izdanje na hrvatskom, poglavlje 19, vol. 11, str. 67 – 68.

⁹⁹ Borrás izvješće, para. 121 – 124, Pirrung, J., *Article 63*, u: Magnus, U.; Mankovski, P. (ur.), *ECPIL Brussels IIbis – Commentary*, Sellier, München, 2012., str. 432 – 433, str. 433. Detaljno u: Gottwald, P., *Brüssel IIa-VO Art. 63 Verträge mit dem Heiligen Stuhl*, u: Rauscher (ur.), *op. cit.* u bilj. 72, Rn. 1 – 4.

¹⁰⁰ Čl. 12. Ugovora između Federalne Republike Brazil i Svete Stolice o pravnom položaju Katoličke Crkve u Brazilu od 13. studenog 2008., UNTS 2903, I-50599.

¹⁰¹ Vuković; Kunštek, *op. cit.* u bilj. 65, str. 494 – 495. Detaljnije u: Kall, H., *Doppellexequatur: “ne vaut” oder “no worries”?*, Internationales Handelsrecht, vol. 18, br. 4, 2018., str. 137 – 148.

¹⁰² Dika; Knežević; Stojanović, *op. cit.* u bilj. 30, str. 283; Vuković; Kunštek, *op. cit.* u bilj. 65, str. 433.

u svojem pravnom poretku te druga koja priznaje odluku državnog suda.¹⁰³

Ipak se kao najlogičnija mogućnost nameće primjena čl. 13. st. 4. Ugovora na način da postupak bude pokrenut u Hrvatskoj. Ako je potrebno dati učinke odluci o ništavosti ženidbe u Hrvatskoj, vjerojatno jest da će crkveni sudovi u Hrvatskoj biti nadležni na temelju jednog od alternativnih kriterija. Štoviše, kako je već navedeno, to je u skladu s tumačenjem odredaba kanonskog prava o nadležnosti crkvenih sudova s obzirom na to da bi prilikom određivanja nadležnosti trebalo voditi računa o načelu blizine suca i stranaka.¹⁰⁴ No, i dalje je dvojbeno kako bi primjena čl. 13. st. 4. Ugovora izgledala pred državnim sudom.¹⁰⁵

Ova odredba već je analizirana u pravnoj literaturi. Prigovara joj se neprovedivost te neprimjerenost sintagme “primjena učinaka odluke” jer odluke imaju učinke, a ne primjenjuju učinke.¹⁰⁶ Također, ističe se da ona nije oživotvorena u praksi, a isto tako i da joj je praktična važnost mala jer će bračni drugovi u pravilu prestanak braka utvrđivati u brakorazvodnom postupku ili postupku za poništaj braka pred državnim sudom RH.¹⁰⁷ Nedostatak konkretnih pravila onemogućuje primjenu ovog propisa, posebice ima li se na umu da u kontekstu davanja civilnih učinaka sklapanja ženidbe postoje jasna pravila u ObZ-u, dok kod prestanka braka to nije slučaj.¹⁰⁸

Nedvojbeno je da čl. 13. st. 4. Ugovora ne propisuje postupanje u smislu priznanja stranih sudskih odluka prema ZMPP-u. Odluke crkvenih sudova, kao što je već rečeno, ne mogu se smatrati odlukama u smislu ZMPP-a.¹⁰⁹ To bi

¹⁰³ Cf. Rauscher, *op. cit.* u bilj. 72, Rn. 19 – 20.

¹⁰⁴ Vidi *supra* u 4. Crkvene odluke o ženidbi – općenito i vezano uz ženidbe u Državi Vatikanskog Grada.

¹⁰⁵ Valja napomenuti kako Ugovor nije naveden u članku 63. Uredbe Bruxelles *IIbis*; ta odredba propisuje da Uredba ne zadire u primjenu ugovora između drugih država članica i Svete Stolice koji se tiču, među ostalim, učinaka ženidbenih crkvenih sudova.

¹⁰⁶ Uzelac, *op. cit.* u bilj. 31, str. 369; Hrabar, *op. cit.* u bilj. 74, str. 52 – 56.

¹⁰⁷ Uzelac, *op. cit.* u bilj. 31, str. 371.

¹⁰⁸ Tomljenović, *op. cit.* u bilj. 23, str. 114 – 115; slično Uzelac, *op. cit.* u bilj. 31, str. 369; Hrabar, *op. cit.* u bilj. 74, str. 49 – 52 i Jakulj, I., *Pravni položaj Katoličke Crkve u Republici Hrvatskoj: od totalitarizma do demokracije*, Crkva u svijetu, vol. 50, br. 3, 2015., str. 478 – 513, str. 501.

¹⁰⁹ Vidi i Uzelac, *op. cit.* u bilj. 31, str. 369; Hrabar, *op. cit.* u bilj. 74, str. 52; Petrak, *Kanonsko II...*, *op. cit.* u bilj. 3, str. 696; Petrak; Staničić, *op. cit.* u bilj. 3, str. 106. S druge strane Tomljenović, *op. cit.* u bilj. 23, str. 120 tvrdi da bi se odluke crkvenih sudova mogle smatrati stranima jer, implicirajući na crkvene sudove u Hrvatskoj, zaključuje da nisu dio domaćeg pravosudnog sustava. Slično i Hlača, N., *Prestanak braka u aktualnoj pravnoj problematici – odnos kanonskog i civilnog prava*, Riječki teološki

značilo da se u skladu s čl. 13. st. 4. Ugovora očekuje drukčiji postupak, kakav nije predviđen zakonom niti je, prema saznanju autora, do sada provoden u praksi.¹¹⁰

Mogućnosti nekog drukčijeg rješenja prigovara se okolnost da kanonski postupci iz čl. 13. st. 4. Ugovora ne odgovaraju onima predviđenim hrvatskim bračnim pravom, tj. da instituti ništavosti i razrješenja ženidbe nisu usporedivi s institutima hrvatskog bračnog prava, konkretno s poništajem braka.¹¹¹ To je svakako točno za institut razrješenja od ženidbenog veza, no više nas zanima institut ništavosti ženidbe koji ima veću praktičnu važnost. Odluka o ništavosti ženidbe, za razliku od odluke o poništaju braka, deklaratorne je prirode.¹¹² To vodi k učinku da ženidbeni vez nikada nije ni nastao.¹¹³ S druge strane, hrvatsko pravo poznaje institut nepostojanja braka, koji se utvrđuje deklaratornom odlukom u postupku radi utvrđenja da brak ne postoji.¹¹⁴ Takve parnice rijetke su u praksi jer brak ne postoji kada nije suglasno izjavljen pristanak za sklapanje braka, kada osobe koje su pokušale sklopiti brak nisu različitog spola te kada brak nije sklopljen u obliku propisanom ObZ-om, tj. uz sudjelovanje ovlaštenog predstavnika države ili vjerske zajednice.¹¹⁵ Gledajući razloge za ništavost ženidbe prema kanonskom pravu, oni su ipak većinom usporedivi s razlozima za poništaj braka, kao dob, sposobnost za rasuđivanje te srodstvo, ali postoje i oni razlozi koji su potpuno nepoznati obiteljskom pravu poput ženidbene zapreke svetog reda, doživotnog zavjeta čistoće u redovničkoj ustanovi, spolne nemoći te različitosti vjere.¹¹⁶ Zbog različitosti razloga i učinaka ništavosti ženidbe te nepostojanja i poništaja braka teško je zamislivo da bi državni suci mogli postupati na temelju čl. 13. st. 4. Ugovora bez konkretnih pravnih

časopis, vol. 1, br. 1, 2002., str. 57 – 78, str. 62.

¹¹⁰ U jednom slučaju sud je umjesto čl. 13. st. 4. Ugovora proveo delibacijski postupak u skladu s tadašnjim Zakonom o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima, što nije u skladu sa smislom priznanja uređenog tim, a i sadašnjim zakonom, kako je već i navedeno. Petrak, *Kanonsko II...*, op. cit. u bilj. 3, str. 695 – 696; Petrak; Staničić, op. cit. u bilj. 3, str. 106.

¹¹¹ Uzelac, op. cit. u bilj. 31, str. 370 – 371; Tomljenović, op. cit. u bilj. 23, str. 116.

¹¹² Tako i Uzelac, op. cit. u bilj. 31, str. 371; Hlača, op. cit. u bilj. 109, str. 63; Hrabar, op. cit. u bilj. 74, str. 53; Šimović, I., *Bračne smetnje u svjetlu obiteljskog i kanonskog prava*, Bogoslovska smotra, vol. 85, br. 1, 2015., str. 235 – 265, str. 249.

¹¹³ *Ibid.*

¹¹⁴ Čl. 23. – 24. ObZ-a. Isto i Šimović, op. cit. u bilj. 112, str. 249. Više o nepostojanju braka Hrabar *et al.*, op. cit. u bilj. 2, str. 60 – 61.

¹¹⁵ Čl. 23. ObZ-a.

¹¹⁶ O ženidbenim zaprekama kann. 1083. – 1094., o ženidbenoj privoli kann. 1095. – 1107., o obliku sklapanja ženidbe kann. 1108. – 1123. CIC-a. Detaljno u: Šimović, op. cit. u bilj. 112.

pravila. Pogotovo jer ObZ, za razliku od instituta sklapanja braka, čini razliku te razdvaja kanonsko i civilno pravo u kontekstu prestanka braka.¹¹⁷ Brak sklopljen u vjerskom obliku s građanskim učincima ne prestaje istim aktom prema kanonskom i obiteljskom pravu, pa može postojati vjerski brak, nakon razvoda, kao što može biti ništava ženidba, a brak i dalje postojati.¹¹⁸

Dok zakonodavac ne odluči realizirati mogućnost primjene čl. 13. st. 4. Ugovora, sudovi nemaju primjeren način za postupanje. U slučaju dostavljanja odluke crkvenog suda hrvatski državni sudovi trebali bi utvrditi učinke koji su u skladu sa zakonodavstvom RH. Tako bi, na primjer, mogli utvrditi nepostojanje obveze uzdržavanja između osoba koje nikada nisu bile u braku, kada je ništavost utvrđena zbog razloga zbog kojega brak ne bi ni postojao.¹¹⁹ Takvo tumačenje bilo bi nužno kako bi se ispunio uvjet iz čl. 13. st. 4. Ugovora da se odluke dostavljaju radi "primjene građanskih učinaka odluke, u skladu s odredbama zakonodavstva Republike Hrvatske".¹²⁰ Ipak je vjerojatnije da bi sud uputio osobe u parnicu radi utvrđenja postojanja braka, osobito uzme li se u obzir da se o bračnim sporovima ne bi smjelo rješavati kao o prethodnom pitanju.¹²¹ S obzirom na sve rečeno, izgledno je da formulacija da se odluke dostavljaju radi "primjene građanskih učinaka odluke, u skladu s *odredbama zakonodavstva Republike Hrvatske*" zapravo zahtijeva konkretne zakonske odredbe koje će državnom sudu omogućiti postupanje. Do tada bračni drugovi na raspolaganju imaju postupke predviđene obiteljskim pravom.

6. ZAKLJUČAK

Sklapanje ženidbe u DVG-u posebno je svečan čin na koji se nerijetko odlučuju nupturijenti iz cijelog svijeta. Tim činom oni ostvaruju svoju želju sklapanja kanonske ženidbe na mjestu od posebne važnosti za katoličku vjeru. No, vjerojatno jest i da oni očekuju da će takva ženidba imati svojstvo braka u

¹¹⁷ Čl. 47. st. 4. propisuje: "Ako brak sklopljen u vjerskom obliku prestane prema odredbi stavka 2. ovoga članka, prestanak braka ne utječe na obveze bračnih drugova koje proizlaze iz propisa vjerske zajednice pred kojom je brak sklopljen." Vidi i Tomljenović, *op. cit.* u bilj. 23, str. 120; Hlača, *op. cit.* u bilj. 109, str. 62; Petrak, *Kanonsko II...*, *op. cit.* u bilj. 3, str. 695 – 696; Petrak; Staničić, *op. cit.* u bilj. 3, str. 106.

¹¹⁸ Šimović, *op. cit.* u bilj. 112, str. 250.

¹¹⁹ Cf. Hrabar, *op. cit.* u bilj. 74, str. 53.

¹²⁰ Pritom ne ulazimo u raspravu je li kanonsko pravo izvor prava u RH, što je iscrpno obrađeno u Petrak, *Kanonsko I...*, *op. cit.* u bilj. 3. No, smatramo da ne možemo kanonsko pravo smatrati "zakonodavstvom RH" prema izričaju čl. 13. st. 4. Ugovora.

¹²¹ Triva, S.; Dika, M., *Građansko parnično procesno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 7. izd., 2004., str. 100 – 101.

državi njihova državljanstva ili u državi u kojoj žive. Pogotovo je to istina ako je riječ o državi u kojoj je većina stanovništva katoličke vjere.

Međutim, usprkos tomu što se u Hrvatskoj ženidba sklopljena u DVG-u treba priznati kao brak, bračni drugovi ponekad nailaze na poteškoće pri upisu braka u državnu maticu vjenčanih u Hrvatskoj. Razlog tomu je u ispravi koju podnose matičaru prilikom upisa – umjesto inozemnog izvotka iz matičnih knjiga, oni su donedavno mogli dostaviti samo vjenčani list župe u kojoj je sklopljena ženidba. Taj problem je riješen, u jednoj mjeri, mogućnošću izdavanja izvoda iz matice vjenčanih DVG-a. Ipak se i dalje događa da takav dokument ne bude izdan. Iz tog razloga bilo bi vrlo korisno da se vjenčani list iz DVG-a smatra dostatnim za upis činjenice sklapanja braka u inozemstvu u državnu maticu jer sadržava sve potrebne informacije, uključujući i podatak o upisu u matične knjige u DVG-u te je ovjeren od strane svih službenih osoba. Za ovakvo postupanje matičara diljem Hrvatske bilo bi korisno donijeti postupovna pravila koja bi omogućila ostvarenje legitimnih očekivanja bračnih drugova – da ženidba sklopljena u DVG-u bude ne samo priznata kao brak, već i upisana u državnu maticu vjenčanih kao činjenica braka nastala u inozemstvu.

Drugi problem koji se javlja tiče se odluka o ženidbi sudova DVG-a. U DVG-u je ženidbeno pravo u potpunosti prepušteno kanonskom pravu, i materijalnom i postupovnom. Stoga u ženidbenim postupcima u DVG-u odlučuju crkveni sudovi koji su izuzeti iz pravosudne strukture DVG-a. Međutim, odluke koje donose imaju direktan učinak u DVG-u pa bismo ih mogli smatrati podobnima za priznanje u Hrvatskoj. Ako to ne bi bio slučaj, ono što pojedincima preostaje kako bi osigurali učinke odluke crkvenog suda o ženidbi u Hrvatskoj jest primjena Ugovora o pravnim pitanjima sa Svetom Stolicom. Međutim, iako Ugovor sadržava pravilo o učincima takvih odluka, ono je trenutačno neprovedivo pred državnim sudovima jer nedostaju zakonska pravila o njihovom postupanju.

LITERATURA

- Andrae, M., *EGBGB Art. 13 Eheschließung* u: Heidel, T. et al., *Bürgerliches Gesetzbuch: BGB, Band 1: Allgemeiner Teil – EGBGB*, Nomos, Baden-Baden, 4. izd., 2021.
- Andrassy, J. et al., *Međunarodno pravo*, 1. dio, Školska knjiga, Zagreb, 2010.
- Audit, B.; d'Avout, L., *Droit international privé*, Economica, Pariz, 7. izd., 2013.
- Barščevski, O., *Postupak proglašenja ništavosti ženidbe na temelju isprave*, u: Šalković, J. (ur.), *Posebni sudski postupci i postupanja*, Glas Koncila, Zagreb, 2010., str. 9 – 44.

- Boljat, L. (ur.), *Dokaz o ništavosti ženidbe*, Glas Koncila, Zagreb, 2021.
- Boni, G., *La recente riforma del processo di nullità matrimoniale. Problemi, criticità, dubbi*, Stato, Chiese e pluralismo confessionale (*parte prima* n. 9, 2016.; *parte seconda* n. 10, 2016.; *parte terza* n. 11, 2016.), časopis dostupan na: www.statoechiese.it (9. prosinca 2021.).
- Boni, G., *La riforma del processo canonico di nullità matrimoniale: il complicarsi progressivo del quadro delle fonti normative*, Stato, Chiese e pluralismo confessionale (*parte prima* n. 3, 2018.; *parte seconda* n. 5, 2018.; *parte terza* n. 6, 2018.), časopis dostupan na: www.statoechiese.it (9. prosinca 2021.).
- Borth, H.; Grandel, M., *FamFG § 107 Anerkennung ausländischer Entscheidungen in Ehesachen* u: Musielak, H.-J.; Borth, H.; Grandel, M., *FamFG*, Verlag Hanz Vahlen, München 6. izd., 2018.
- Bosnić, P., *Hrvatsko međunarodno privatno i procesno pravo, Obrazloženje i komentar Zakona, Knjiga II.*, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2003.
- Bratković, M., *Razvrgnuće braka u rimskom, kanonskom i suvremenom hrvatskom obiteljskom pravu*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 61, br. 1, 2010., str. 109 – 148.
- Carmignani Caridi, S., *Rapporti interordinamentali: Santa Sede, Stato della Città del Vaticano e Giudici ecclesiastici davanti al Giudice dello Stato*, Il diritto ecclesiastico, vol. 123, br. 3-4, 2012., str. 495 – 533.
- Ciprotti, P., *Aggiornati gli organi giudiziari ecclesiastici e civili dello Stato della Città del Vaticano*, Apollinaris, vol. 60, br. 3-4, 1987., str. 361 – 382.
- Ciprotti, P., *Tribunali dello Stato della Città del Vaticano*, u: Santoro-Passarelli, F. et al. (ur.), *Enciclopedia del diritto*, vol. 45, Giuffrè, Milano, 1992., str. 80 – 85.
- Coester, M., *EGBGB Art. 13 Eheschließung* u: Säcker, J. et. al., *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, C. H. Beck, München, 8. izd., 2020.
- Ćavar, K., *Postupak u pretpostavljenoj smrti ženidbenog druga*, u: Šalković, J. (ur.), *Posebni sudski postupci i postupanja*, Glas Koncila, Zagreb, 2010., str. 91 – 102.
- Dalla Torre, G., *Considerazioni sul nuovo ordinamento giudiziario dello Stato della Città del Vaticano*, Stato, Chiese e pluralismo confessionale, n. 12, 2020., časopis dostupan na: www.statoechiese.it (9. prosinca 2021.).
- Dalla Torre, G., *Lezioni di diritto vaticano*, Giappichelli, Torino, 2020.
- Degan, V.-Đ., *Međunarodno pravo*, Školska knjiga, Zagreb, 2011.

- Diano, F., *Lo Stato della Città del Vaticano: configurazione e posizione nell'ordinamento internazionale*, Cammino diritto, n. 1, 2020., časopis dostupan na: <https://rivista.camminodiritto.it> (15. prosinca 2021.).
- Dika, M.; Knežević, G.; Stojanović, S., *Komentar Zakona o međunarodnom privatnom i procesnom pravu*, Nomos, Beograd, 1991.
- Dörner, H., *EuEheVO Art. 6 Ausschließliche Zuständigkeit nach den Artikeln 3, 4 und 5*, u: Saenger, I. (ur.), *Zivilprozessordnung*, Nomos, Baden-Baden, 9. izd., 2021.
- Eterović, N.; Božanić, J., *Ugovori između Svete Stolice i Republike Hrvatske*, Glas Koncila, Zagreb, 2001.
- Giacobbe, E., *La giurisdizione ecclesiastica tra ambiguità ed incertezze (e forse qualche ipocrisia)* u: Dalla Torre, G. (ur.), *Studi in Onore di Giovanni Giacobbe, Tomo I: Teoria generale, Persone e Famiglia*, Giuffrè Editore, Milano, 2010.
- Gomille, C., *FamFG § 107 Anerkennung ausländischer Entscheidungen in Ehesachen* u: Haußleiter, M. et al., *FamFG*, C. H. Beck, München, 2. izd., 2017.
- Gottwald, P., *Brüssel IIa-VO Art. 63 Verträge mit dem Heiligen Stuhl* u: Rauscher, T. (ur.), *Münchener Kommentar zum FamFG*, C. H. Beck, München, 3. izd., 2018.
- Hausmann, R., *Internationales und Europäisches Familienrecht*, C. H. Beck, München, 2. izd., 2018.
- Held, H.-R., *Bona fides (poštenje posjeda) kod zastare (praescriptio acquisitiva) i dosjeloosti (usucapio) – prilog raspravi o suodnosu kanonskog i hrvatskog prava*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 70, br. 6, 2020., str. 755 – 781.
- Hilgeman, W., *L'ordinamento giudiziario dello Stato della Città del Vaticano*, Didaskalia, vol. 41, br. 1, 2011., str. 87 – 117.
- Hlača, N., *Prestanak braka u aktualnoj pravnoj problematici – odnos kanonskog i civilnog prava*, Riječki teološki časopis, vol. 1, br. 1, 2002., str. 57 – 78.
- Hrabar, D. et al., *Obiteljsko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2021.
- Hrabar, D., *Poništaj braka – prijepori kanonskog i obiteljskopravnog pogleda*, u: Šalković (ur.), *Ništavost ženidbe: Procesne i supstantivne teme*, Glas Koncila, Zagreb, 2009., str. 37 – 56.
- Hrabar, D.; Korać Graovac, A.; *Obiteljsko pravo i matičarstvo*, Narodne novine, Zagreb, 2019.
- Ivanković Radak, I. (ur.), *Parnice za proglašenje ništavosti ženidbe. Očekivanja i iza-zovi reforme postupka*, Glas Koncila, Zagreb, 2021.

- Ivanković Radak, I., *Reforma kanonskog postupka proglašenja ništavosti ženidbe. Promjene u redovitom postupku*, *Obnovljeni život*, vol. 71, br. 4, 2016., str. 501 - 513.
- Ivanković Radak, I., *Stupnjevi i vrste sudova prema Zakoniku kanonskog prava iz 1983. i uputi Dignitas connubii*, u: Šalković (ur.), *Strukturalne pretpostavke sudske vlasti u Crkvi*, Glas Koncila, Zagreb, 2012., str. 27 – 39.
- Jakulj, I., *Pravni položaj Katoličke crkve u Republici Hrvatskoj: od totalitarizma do demokracije*, *Crkva u svijetu*, vol. 50, br. 3, 2015., str. 478 – 513.
- Kall, H., *Doppelexequatur: “ne vaut” oder “no worries”?*, *Internationales Handelsrecht*, vol. 18, br. 4, 2018., str. 137 – 148.
- Kemper, R., *FamFG § 107 Anerkennung ausländischer Entscheidungen in Ehesachen* u: Kemper, R.; Schreiber, K. (ur.), *Familienverfahrensrecht*, Nomos, Baden-Baden, 3. izd., 2015.
- Klasiček, D.; Puljko, V., *Javni poredak i njegova zaštita*, *Pravni vjesnik*, vol. 18., br. 3-4, 2002., str. 169 – 187.
- Lopez Mancini, V., *La reforma del proceso canónico para la declaración de nulidad del matrimonio. Algunas consideraciones sobre sus objetivos y las novedades introducidas para alcanzarlos*, *Revista Chilena de Derecho*, vol. 44, br. 2, 2017., str. 599 – 612.
- Miller, D. A., *The Legal System of the Vatican City*, u: Redden, K. R. (ur.), *Modern Legal Systems Cyclopedia*, vol. 4, 1993., 4.240.5-4.240.12.
- Monéger, F., *Droit international privé*, LexisNexis, Pariz, 6. izd., 2012.
- Mörsdorf, O., *EGBGB Art. 13 Eheschließung* u: Hau, W.; Poseck, R., *BeckOK BGB*, C. H. Beck, München, 60. izd., 2021.
- Musselli, L., *Il riformismo legislativo in diritto ecclesiastico e canonico: aspetti internazionali*, *Stato, Chiese e pluralismo confessionale*, n. 7, 2010., časopis dostupan na: www.statoechiese.it (3. veljače 2022.), str. 1 – 13.
- Novelli, G., *Compendio di diritto internazionale privato e processuale*, Simone, Napulj, 17. izd., 2016.
- Paljević, L., *Novine u određivanju mjerodavnosti sudišta u parnicama o ništavosti ženidbe*, u: Ivanković Radak, I. (ur.), *Parnice za proglašenje ništavosti ženidbe. Očekivanja i izazovi reforme postupka*, Glas Koncila, Zagreb, 2021., str. 85 – 93.
- Peaslee, A., *Constitutions of Nations*, vol. 3, Martinus Nijhoff, The Hague, 1968.
- Petrak, M., *Kanonsko pravo i hrvatski pravni sustav (I): Pravni izvori i pravna načela*, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, vol. 70, br. 2-3, 2020., str. 251 – 286.

- Petrak, M., *Kanonsko pravo i hrvatski pravni sustav (II): Codex Iuris Canonici i suvremeno hrvatsko pravo*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 70, br. 5, 2020., str. 675 – 708.
- Petrak, M., *Suffraganeus antiquior kao prizivni sudac u hrvatskom kontekstu (kan. 1687, § 3)*, u: Ivanković Radak, I. (ur.), *Parnice za proglašenje ništavosti ženidbe. Očekivanja i izazovi reforme postupka*, Glas Koncila, Zagreb, 2021., str. 197 – 208.
- Petrak, M.; Staničić, F., *Katolička Crkva, vjerske zajednice i hrvatski pravni sustav*, Informator, Zagreb, 2020.
- Picardi, N., *Alle origini della giurisdizione vaticana*, *Historia et ius*, n. 1, 2012., časopis dostupan na: www.historiaetius.eu (9. prosinca 2021.).
- Picardi, N., *Il Tribunale dello Stato della Città del Vaticano*, *Il Foro Italiano*, vol. 126, br. 3, 2003., str. 84 – 92.
- Pirrung, J., *Article 63* u: Magnus, U.; Mankovski, P. (ur.), *ECPIL Brussels IIbis – Commentary*, Sellier, München, 2012., str. 432 – 433.
- Ramos, F. J.; Carvajal, D. M., *Diritto processuale canonico*, vol. I, AUP, Rim, 2017.
- Rauscher, T., *FamFG § 107 Anerkennung ausländischer Entscheidungen in Ehesachen* u: Rauscher, T. (ur.), *Münchener Kommentar zum FamFG*, C. H. Beck, München, 3. izd., 2018.
- Saje, A., *Predpostavke, okoliščine in elementi, potrebni za začetek kratkega postopka pred škofom*, u: Ivanković Radak, I. (ur.), *Parnice za proglašenje ništavosti ženidbe. Očekivanja i izazovi reforme postupka*, Glas Koncila, Zagreb, 2021., str. 159 – 169.
- Sajko, K., *Međunarodno privatno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 5. izd., 2009.
- Sieghörtner, R., *FamFG § 107 Anerkennung ausländischer Entscheidungen in Ehesachen* u: Hahne, M.-M.; Schlögel, J.; Schlünde, R. (ur.), *BeckOK FamFG*, C.H. Beck, München, 41. izd., 2022.
- Stockmann, R., *1. Allgemeine Fragen des Familienrechts* u Münch, C. (ur.), *Familienrecht in der Notar- und Gestaltungspraxis*, C. H. Beck, München, 3. izd., 2020.
- Svažić, E., *Parnice rastave ženidbenih drugova*, u: Šalković, J. (ur.), *Posebni sudski postupci i postupanja*, Glas Koncila, Zagreb, 2010., str. 45 – 55.
- Šalković, J. (ur.), *Ništavost ženidbe: Procesne i supstantivne teme*, Glas Koncila, Zagreb, 2009.
- Šalković, J. (ur.), *Posebni sudski postupci i postupanja*, Glas Koncila, Zagreb, 2010.

- Šalković, J. (ur.), *Strukturalne pretpostavke sudske vlasti u Crkvi*, Glas Koncila, Zagreb, 2012.
- Šimović, I., *Bračne smetnje u svjetlu obiteljskog i kanonskog prava*, Bogoslovska smotra, vol. 85, br. 1, 2015., str. 235 – 265.
- Škalabrin, N., *Postupak za oprost od tvrde a neizvršene ženidbe*, u: Šalković, J. (ur.), *Posebni sudski postupci i postupanja*, Glas Koncila, Zagreb, 2010., str. 57 – 89.
- Škalabrin, N., *Postupci*, Teologija u Đakovu, Đakovo, 2000.
- Škalabrin, N., *Ženidba*, Teologija u Đakovu, Đakovo, 1995.
- Tomljenović, V., *The Canonic Marriage – Revision of Croatian Family Law and Its Conflict of Laws Implications*, u: Bainham, A. (ur.), *The International Survey of Family Law*, Jordan Publishing, Bristol, 2003., str. 107 – 124.
- Triva, S.; Dika, M., *Građansko parnično procesno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 7. izd., 2004.
- Uzelac, A., *Od liberalizma do katolicizma: Neki aspekti pravnih odnosa između Crkve i države u Republici Hrvatskoj*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 49, br. 3-4, 1999., str. 341 – 374.
- Varadi, T.; Bordaš, B.; Knežević, G.; Pavić, V., *Međunarodno privatno pravo*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Centar za izdavaštvo i informisanje, Beograd, 15. izd., 2016.
- Vranjić, J., *Teritorijalni sudovi i parnice ništavosti ženidbe*, u: Šalković, J. (ur.), *Strukturalne pretpostavke sudske vlasti u Crkvi*, Glas Koncila, Zagreb, 2012., str. 41 – 50.
- Vuković, Đ.; Kunštek, E., *Međunarodno građansko postupovno pravo*, Zgombić&Partneri, Zagreb, 2009.
- Young, S. E.; Shea, A., *Separating State from Church: Researching the Legal System of the Vatican City State*, Law Library Journal, vol. 99, br. 3, 2007., str. 589 – 610.
- Zec, S., *Mitis Iudex Dominus Iesus. Blagi sudac Gospodin Isus. Komentar i primjena*, Glas Koncila, Zagreb, 2017.
- Zec, S., *Odvijanje kraćeg postupka pred biskupom*, u: Ivanković Radak, I. (ur.), *Parnice za proglašenje ništavosti ženidbe. Očekivanja i izazovi reforme postupka*, Glas Koncila, Zagreb, 2021., str. 172 – 195.
- Zec, S., *Parnice za proglašenje ništavnosti ženidbe na crkvenom ženidbenom sudu: načela i postupak*, Riječki teološki časopis, vol. 16, br. 1, 2008., str. 237 – 252.
- Zec, S., *Sudovi Apostolske Stolice i parnice ništavosti ženidbe*, u: Šalković, J. (ur.), *Strukturalne pretpostavke sudske vlasti u Crkvi*, Glas Koncila, Zagreb, 2012., str. 51 – 80.

PROPISI

Codex Iuris Canonici fontium annotatione auctus (Zakonik kanonskoga prava s izvorima), Glas Koncila, Zagreb, 1996.

Legge sulle fonti del diritto iz 1929. (Država Vatikanskog Grada, *Acta Apostolicae Sedis, Suppl.* 1 (1929.)).

Legge sulle fonti del diritto iz 2008. (Država Vatikanskog Grada, *Acta Apostolicae Sedis, Suppl.* 79 (2008.)).

Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 103/2015, 98/2019, 47/2020.

Ugovor između Federalne Republike Brazil i Svete Stolice o pravnom položaju Katoličke Crkve u Brazilu od 13. studenog 2008., UNTS 2903, I-50599.

Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima, Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 3/1997.

Uredba o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva pravosuđa i uprave, Narodne novine, br. 97/2020.

Uredba Vijeća (EU) 2019/1111 od 25. lipnja 2019. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću te o međunarodnoj otmici djece, Službeni list, L 178, 2. 7. 2019., str. 1 – 115.

Uredba Vijeća (EZ) br. 2116/2004 od 2. prosinca 2004. o izmjeni Uredbe (EZ) br. 2201/2003 o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, kojom se stavlja izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000 s obzirom na sporazume sa Svetom Stolicom, Službeni list, L 367, 14. 12. 2004., str. 1 – 2, specijalno izdanje na hrvatskom, poglavlje. 19, *vol.* 11, str. 67 – 68.

Uredba Vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, kojom se stavlja izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000, Službeni list, L 338, 23. 12. 2003, str. 1 – 29, specijalno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19, *vol.* 003, str. 133 – 161.

Zakon o državnim maticama, Narodne novine, br. 96/1993, 76/2013, 98/2019.

Zakon o međunarodnom privatnom pravu, Narodne novine, br. 101/2017.

OSTALO

Borrás, A., *Izvjешće uz Bruxellesku konvenciju o nadležnosti, priznanju i ovrsi u bračnim stvarima (Explanatory Report on the Convention, drawn up on the basis of Article K.3 of the Treaty on European Union, on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Matrimonial Matters)*, Službeni list, C 221, 16. 7. 1998., str. 27 – 64).

Hrvatska ne priznaje vjenčanje u Vatikanu, Večernji list, online izdanje od 30. svibnja 2017., dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/nepotrebna-birokracija-hrvatska-ne-priznaje-vjencanje-u-vatikanu-1173008> (3. prosinca 2021.).

Vlada RH, Nacrt Prijedloga Zakona o međunarodnom privatnom pravu, Zagreb, travanj 2017., <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//2016/Sjednice/2017/04%20travanj/33%20sjednica%20VRH//33%20-%208.pdf> (30. studenoga 2021.).

<https://mszg.hr/crkveni-sudovi-u-hrvatskoj-i-bih>

Summary

Tena Hoško*

Henrik-Riko Held**

**MARRIAGE IN THE VATICAN CITY STATE AND
CHURCH COURTS' DECISIONS ON MARRIAGE IN THE
LEGAL SYSTEM OF THE REPUBLIC OF CROATIA**

This paper analyses the issue of recognition of canon marriage (matrimonium) that has been concluded in the Vatican City State and also the effects of decisions of church courts on marriage in the Republic of Croatia. Firstly, the authors elaborate the issue of the status of the state and legal order of the Vatican City State, including its regulation of marriage. After the initial findings the question of recognition of marriage concluded in the Vatican City State in the Republic of Croatia is analysed. The conclusion in this aspect is that such a marriage is recognised in Croatia and its registration in the personal status record should be facilitated.

In the following chapters the authors first analyse all the potentially relevant church courts' decisions that concern canon marriage in the Vatican City State. Thereafter, they elaborate whether such decisions may be recognized in Croatia given the fact that church, and not state, courts decide on the issue. Given the specificities of the Vatican City State that are evidenced in the fact that those decisions have direct effect, the authors conclude that such decisions are to be generally differentiated from church courts' decisions. Finally, the paper deals with the application of Art. 13/4 of the Agreement on legal issues between the Holy See and the Republic of Croatia that regulates how church decisions on marriage are given effect in Croatia. However, without further legislative steps, the courts cannot apply the rule. So far, such steps have not been taken and the concerned parties can only gain civil effects of cessation of marriage through civil courts.

Keywords: marriage, recognition of marriage, church courts' decisions, recognition of decisions, the Vatican City State, canon law

* Tena Hoško, Ph. D., Assistant Professor, Faculty of Law, University of Zagreb, Trg Republike Hrvatske 14, 10000 Zagreb; tena.hosko@pravo.hr;
ORCID ID: orcid.org/0000-0002-6745-0351

** Henrik-Riko Held, Ph. D., Associate Professor, Faculty of Law, University of Zagreb, Trg Republike Hrvatske 14, 10000 Zagreb; hhheld@pravo.hr;
ORCID ID: orcid.org/0000-0002-6217-2655